

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN

Brussel, 9.11.2005
COM(2005) 561 definitief

MEDEDELING VAN DE COMMISSIE

Strategiedocument 2005 over de uitbreiding

{SEC(2005) 1433 }

{SEC(2005) 1421 }

{SEC(2005) 1422 }

{SEC(2005) 1423 }

{SEC(2005) 1424 }

{SEC(2005) 1426 }

{SEC(2005) 1428 }

1. HET UITBREIDINGSBELEID VAN DE EU

De uitbreiding is een belangrijk beleidshulpmiddel van de EU. De aantrekkingskracht van de EU heeft een rol gespeeld bij de transformatie van de landen in Midden- en Oost-Europa van communistische regimes tot moderne, goed functionerende democratieën. Ook was Europa recentelijk een belangrijke bron van inspiratie voor de ingrijpende hervormingen in Turkije, Kroatië en de Westelijke Balkan. Iedere Europese burger profiteert ervan als onze buurlanden stabiele democratieën en welvarende markteconomieën zijn. Een zorgvuldig beheerd uitbreidingsproces is voor de EU van levensbelang, want dit zorgt ervoor dat vrede, stabiliteit, welvaart, democratie, mensenrechten en rechtsstaat zich over heel Europa kunnen uitstrekken.

Na generaties van verdeeldheid en conflicten werkt de EU nu vreedzaam aan de opbouw van een verenigd Europa. Tien nieuwe lidstaten zijn in 2004 toegetreden, en de EU heeft in april 2005 een toetredingsverdrag getekend met Bulgarije en Roemenië. In oktober 2005 heeft de Unie toetredingsonderhandelingen geopend met Turkije en Kroatië, alsmede onderhandelingen over een Stabilisatie- en Associatieovereenkomst met Servië en Montenegro. Elk van de genoemde gebeurtenissen werd gerechtvaardigd door de vorderingen van de landen bij het voldoen aan de gestelde voorwaarden.

De Westelijke Balkan vormt een bijzondere uitdaging voor de EU. Het uitbreidingsbeleid moet nu aantonen dat het landen kan transformeren in een regio waar staten zwak zijn en maatschappijen verdeeld. Een overtuigend politiek perspectief van uiteindelijke integratie in de EU is cruciaal om de hervormingen op schema te houden. Maar het is evengoed duidelijk dat deze landen pas kunnen toetreden wanneer zij volledig aan de criteria voldoen.

Het uitbreidingsbeleid wordt gedefinieerd in artikel 49 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, waarin staat dat elke Europese staat die de fundamentele democratische beginselen van de EU in acht neemt, kan verzoeken lid te worden van de Unie¹. De EU heeft politieke en economische criteria opgesteld voor het lidmaatschap, alsmede criteria die verband houden met de verplichtingen van het lidmaatschap en de bestuurlijke capaciteit om de EU-wet- en -regelgeving en het EU-beleid ten uitvoer te leggen en te handhaven². De drie basisbeginselen van de aanpak van de Commissie inzake uitbreiding zijn consolidatie, conditionaliteit en communicatie.

Consolideren van de EU-verbintenissen inzake uitbreiding

Uitbreiding is altijd een essentieel onderdeel geweest van de Europese opbouw. De EU kan haar verantwoordelijkheid niet verzaken om te zorgen voor veiligheid, stabiliteit en welvaart op het eigen continent en daarbuiten. De huidige uitbreidingsagenda omvat de Balkan en Turkije, overeenkomstig de besluiten van de staatshoofden en regeringsleiders van de EU. Het Europese perspectief vormt een belangrijke aanmoediging voor de vorderingen die deze landen de afgelopen jaren hebben geboekt, maar het hervormingsproces is nog steeds fragiel. Belangrijke uitdagingen liggen voor, zoals het vinden van een oplossing voor de status van Kosovo, waarbij de EU een centrale rol zal spelen.

¹ Artikelen 49 en 6 van het Verdrag betreffende de Europese Unie.

² Als bedoeld in de conclusies van de Europese Raad van Kopenhagen in 1993 en Madrid in 1995.

De Commissie is ervan overtuigd dat een zorgvuldig beheerd toetredingsproces positief bijdraagt tot de Europese opbouw. Een goed functionerende Unie is in het belang van zowel de huidige als de toekomstige lidstaten. Het vermogen van de Unie om nieuwe leden op te nemen, met handhaving van de dynamiek van de Europese integratie, is een belangrijke overweging, die in het algemeen belang is van zowel de Unie als de kandidaatlanden³.

Er is geen verdere uitbreiding voorzien met een grote groep van landen die tegelijkertijd toetreden. De toetredingsonderhandelingen met Turkije zijn een langetermijnproces. De Westelijke Balkan kent enkele kleinere landen die in verschillende fases zitten op de weg naar toenadering tot de EU. Toekomstige uitbreidingsrondes zullen worden bepaald door het tempo waarin elk afzonderlijk land voldoet aan de strenge normen, teneinde aldus een soepele opname van de nieuwe landen te garanderen.

Het tempo van de uitbreiding moet afgestemd zijn op de opnamecapaciteit van de EU. Bij de uitbreiding gaat het om het gezamenlijk uitvoeren van een project gebaseerd op gemeenschappelijke beginselen, beleidsvormen en instellingen. De Unie moet erop toezien dat zij haar capaciteit kan handhaven om op te treden en te besluiten op basis van een eerlijk evenwicht tussen haar instellingen; zij moet de begrotingslimieten respecteren en gemeenschappelijk beleid ten uitvoer leggen dat goed functioneert en zijn doel niet mist.

Gedurende meer dan drie decennia heeft de EU zeer verschillende landen in haar gelederen weten op te nemen. Door beleid en instellingen verder te ontwikkelen is de Unie erin geslaagd positief te reageren op nieuwe omstandigheden, zoals de val van dictatoriale regimes, de val van het communisme en de opkomst van de globalisering. De uitbreiding is in dit proces een succesvol instrument gebleken.

Toepassen van eerlijke, maar strenge conditionaliteit

De EU moet onverminderd vasthouden aan haar eis dat aan de criteria volledig moet worden voldaan, maar ook eerlijk zijn bij het belonen van vorderingen. Kandidaat-lidstaten kunnen slechts van de ene fase naar de volgende wanneer zij voldoen aan de criteria voor een bepaalde fase. Verder is de Commissie bereid de opschorting van verdere vooruitgang aan te bevelen indien er sprake is van en ernstige en aanhoudende schending van de fundamentele beginselen van de EU, of wanneer een land niet voldoet aan de essentiële vereisten van een bepaalde fase. Die vereisten omvatten ook het verlenen van medewerking aan het Joegoslavië-tribunaal (ICTY).

De EU zal vasthouden aan haar eis dat kandidaat-lidstaten aan alle eisen moeten voldoen voordat zij lid worden. De Commissie staat de landen bij en volgt hun vorderingen om te zorgen voor een juiste implementatie en handhaving.

In zowel de Balkan als Turkije is de doeltreffendheid van conditionaliteit als aandrijfmiddel voor hervormingen afhankelijk van de handhaving van een geloofwaardig politiek perspectief van uiteindelijke integratie in de Unie. De kandidaat-lidstaten kunnen de publieke steun voor ingrijpende en soms pijnlijke hervormingen het beste op peil houden wanneer de EU hen steunt, met hen samenwerkt en haar beloftes nakomt.

³ Als genoemd door de Europese Raad van Kopenhagen in juni 1993.

Het perspectief van overgang naar een volgende fase in de betrekkingen met de Unie is een krachtige stimulans voor de landen om zichzelf te transformeren en de EU-normen en -waarden over te nemen. De lange weg naar het lidmaatschap is op zich al waardevol, zelfs in de gevallen waarin toetreding nog vele jaren verwijderd is. Deze lange weg is vaak moeilijk; het is voor de EU dan ook essentieel om gedurende dit proces geëngageerd te blijven, en te blijven vasthouden aan het uiteindelijke resultaat. Dit document bevat een routekaart voor de verwezenlijking van het Europese perspectief van de landen van de Westelijke Balkan, inclusief de verschillende fases en de bij elke fase behorende voorwaarden.

Communiceren over het uitbreidingsbeleid

Brede publieke steun is essentieel om het uitbreidingsbeleid vol te kunnen houden. De Commissie is zich bewust van de bezorgdheid van de EU-burger over de Europese integratie in het algemeen en de uitbreiding in het bijzonder. De EU moet de doelstellingen en uitdagingen van het toetredingsproces beter uitleggen en ook uit de doeken doen hoe zij de nieuwe landen tegemoet treedt. Dit is bijzonder belangrijk in de context van de publieke bezorgdheid over de uitdagingen van de globalisering en het debat over de toekomst van Europa. De Unie moet direct reageren op de bezorgdheid van de burger. Zij moet met name een duidelijke strategie bieden voor de toekomstige uitbreidingsrondes, gebaseerd op objectieve voorwaarden en realistische verbintenissen. Meer uitleg over eerdere uitbreidingsrondes is van levensbelang om te zorgen voor steun voor komende uitbreidingsrondes.

De laatste uitbreidingsronde was een opvallend succes. Vóór 1 mei 2004 bestond het gevoel dat de grootste uitbreidingsronde in de geschiedenis van de EU voor grote moeilijkheden zou gaan zorgen, zoals institutionele problemen en een massale toestroom van migrante werknemers. Maar in feite zijn de aanpassingen beperkt en hanteerbaar gebleven. Vijftientig lidstaten nemen volledig deel aan de instellingen. De EU-burgers die buiten hun eigen land werken, leveren een positieve economische bijdrage aan de lidstaten die hun markten hebben opengesteld.

Ondertussen hebben de nieuwe lidstaten gezorgd voor een economische dynamiek en helpen zij banen te behouden en te creëren in de hele EU. De toename van handel en investeringen stimuleert de interne markt. Alle Europese burgers profiteren van de toepassing van Europese normen, bijvoorbeeld op het gebied van milieubescherming, in de nieuwe lidstaten.

De communicatie over dit succes was helaas niet goed. Dit vereist een gecoördineerde en gezamenlijke reactie. De lidstaten moeten hun verantwoordelijkheid op zich nemen om het beleid waarover zij unaniem overeenstemming hebben bereikt, uit te leggen en te verdedigen. De Commissie zal deze inspanningen aan moeten vullen door gebruik te maken van het brede scala van mogelijkheden om haar uitbreidingsbeleid toe te lichten en misvattingen met bewijzen te weerleggen. Zij moet de dialoog aangaan met de voornaamste betrokkenen in de politiek, media, wetenschap, bedrijfsleven en sociale partners om een beter onderbouwd debat te stimuleren over de eerdere en toekomstige uitbreidingsrondes. Een essentieel onderdeel van de communicatiestrategie van de Commissie is de dialoog met maatschappelijke organisaties; deze is erop gericht de banden tussen maatschappelijke organisaties in de EU en de kandidaat-

lidstaten te versterken om het wederzijds begrip te verbeteren, punten van zorg aan te pakken en een kwalitatief hoogstaand debat te bevorderen⁴.

Dit document behandelt eerst de kandidaat-lidstaten, Kroatië en Turkije, en vervolgens de potentiële kandidaat-lidstaten van de Westelijke Balkan⁵. Verder worden, behalve dit document, ook gedetailleerde voortgangsverslagen gepubliceerd over elk land. De analyse van de vorderingen in de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië is echter opgenomen in het advies over het verzoek van dit land om toetreding tot de EU, dat eveneens op 9 november is uitgebracht.

2. TURKIJE EN KROATIË

2.1. Vorderingen van Turkije

De politieke omschakeling in Turkije is gaande en het land blijft in voldoende mate voldoen aan de politieke criteria van Kopenhagen. Belangrijke wetgevende hervormingen zijn inmiddels in werking getreden en deze moeten leiden tot structurele veranderingen in het rechtsstelsel, met name wat justitie betreft. Het tempo van de veranderingen is in 2005 echter afgenomen en de uitvoering van de hervormingen blijft ongelijkmatig. De mensenrechtenschendingen nemen weliswaar af, maar zij komen nog steeds voor en er is dringend behoefte aan implementatie van reeds goedgekeurde wetgeving en, voor bepaalde gebieden, nieuwe wetgevende initiatieven. Aanzienlijke verdere inspanningen zijn vereist met betrekking tot de fundamentele vrijheden en de mensenrechten, met name vrijheid van meningsuiting, rechten van vrouwen, religieuze vrijheden, vakbondsrechten, culturele rechten en verdere versterking van de bestrijding van folter en mishandeling. Turkije moet met name het hervormingsproces beter integreren in de werkzaamheden van alle openbare bestuursinstellingen. De verbintenis van Turkije om verdere politieke hervormingen door te voeren moet worden omgezet in concretere verwezenlijkingen die tot voordeel zijn voor elke Turkse burger, ongeacht zijn of haar origine.

Turkije heeft fundamentele vorderingen geboekt op economisch gebied en kan nu worden beschouwd als een functionerende markteconomie, op voorwaarde dat het de recente inspanningen op het gebied van stabilisering en hervorming kan verduurzamen. Turkije moet ook in staat worden geacht op de middellange termijn het hoofd te bieden aan de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de Unie, mits het land krachtadig doorgaat met zijn stabiliseringsbeleid en verdere belangrijke stappen zet op de weg naar structurele hervormingen.

Wat de overname en uitvoering van de EU-wet- en -regelgeving betreft (het acquis), heeft Turkije vorderingen geboekt met de aanpassing op diverse gebieden, maar bevinden de aanpassingen zich op de meeste van die gebieden nog in de eerste fase. Verdere inspanningen zijn op alle gebieden nodig, nieuwe wetgeving mag niet verder afstaan van het acquis, en er moet een einde komen aan de discriminatie van niet-Turkse dienstverleners of producten, en

⁴ Zie mededeling van de Commissie over de dialoog met maatschappelijke organisaties in de EU en de kandidaat-lidstaten (COM(2005) 290).

⁵ De Commissie heeft op 25 oktober 2005 verslag uitgebracht over haar monitoring van de vorderingen van Bulgarije en Roemenië (zie de mededeling van de Commissie (COM(2005) 534).

de afwijkende behandeling van EU-lidstaten. De toezeggingen die voortvloeien uit de douane-unie, moeten worden nagekomen. De bestuurlijke en justitiële capaciteit moet worden versterkt om de EU-regels toe te passen zodra deze in Turkije worden ingevoerd.

2.2. Vorderingen van Kroatië

Kroatië kampt niet met grote moeilijkheden om te voldoen aan de politieke criteria voor lidmaatschap. Er is op de meeste gebieden vooruitgang geboekt, maar belangrijke inspanningen zijn nog steeds nodig voor de hervorming van justitie, inclusief onpartijdige vervolging van oorlogsmisdaden, de bestrijding van corruptie, de verbetering van de situatie van minderheden en de vergemakkelijking van de terugkeer van vluchtelingen. Er is de nodige vooruitgang geboekt op het gebied van regionale samenwerking, zowel wat de bilaterale betrekkingen met buurlanden, als regionale initiatieven betreft. Omdat Kroatië niet volledig meewerkte met het Joegoslavië-tribunaal (ICTY), besloot de EU de toetredingsonderhandelingen niet zoals gepland in maart 2005 te openen. Inmiddels werkt het land volledig mee. Het moet echter mee blijven werken.

Wat betreft de economische criteria, Kroatië kan worden beschouwd als een functionerende markteconomie. Het land moet in staat worden geacht op de middellange termijn het hoofd te bieden aan de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de Unie, mits het doorgaat met de uitvoering van het hervormingsprogramma om nog resterende zwakke punten aan te pakken.

Wat de overname en uitvoering van de EU-wet- en -regelgeving betreft, heeft Kroatië enige vooruitgang geboekt, voornamelijk in termen van aanpassing van de wetgeving. Kroatië moet de aanpassing van de wetgeving op alle gebieden voortzetten en tegelijkertijd zorgen voor versterking van de bestuurlijke en justitiële capaciteit om het acquis te handhaven. In veel gevallen is de handhaving zwak en blijft de bestuurlijke capaciteit middelmatig.

2.3. Toetredingsstrategie

Voeren van toetredingsonderhandelingen

De betrekkingen tussen de EU en Turkije en Kroatië zijn met de opening van de toetredingsonderhandelingen op 3 oktober 2005 een nieuwe en historische fase ingegaan. De EU is haar verbintenissen in dit verband nagekomen. De onderhandelingen bieden beide landen de gelegenheid hun inzet en vermogen te tonen om de transformatie te voltooien en aan alle eisen van het lidmaatschap te voldoen.

De ondertekening van het Aanvullend Protocol bij de Overeenkomst van Ankara afgelopen zomer was een voorwaarde voor de start van toetredingsonderhandelingen met Turkije. De EU zal de uitvoering van dit Protocol nauwgezet volgen en in 2006 evalueren, waarbij zij met name zal onderzoeken of alle restricties op het vrij verkeer van goederen, en op vervoersmiddelen, zijn beëindigd.

De beoordeling van de hoofdaanklager van het Joegoslavië-tribunaal (ICTY) luidt dat Kroatië nu volledig meewerkt en dat dit de weg vrijmaakt voor de Raad om de toetredingsonderhandelingen te starten. Aanhoudende volledige medewerking met het Joegoslavië-tribunaal (ICTY) blijft een vereiste voor vooruitgang gedurende het gehele toetredingsproces. Indien er op een bepaald moment niet volledig wordt samengewerkt met het Joegoslavië-tribunaal (ICTY), dan is dat van invloed op de algemene voortgang van de onderhandelingen en kan dat leiden tot het opschorten van de onderhandelingen.

De onderhandelingen worden gevoerd op basis van duidelijke en strenge onderhandelingskaders waarover de Raad overeenstemming heeft bereikt en die de methode en leidende beginselen bepalen⁶. De onderhandelingen zijn gebaseerd op de eigen merites van elk land en het tempo is afhankelijk van de mate waarin de landen vorderingen boeken bij het voldoen aan de vereisten voor lidmaatschap. De Unie verwacht dat beide landen volledig voldoen aan de politieke criteria en gedurende de onderhandelingen streven naar verdere verbetering. Indien sprake is van een ernstige en aanhoudende schending door een van de landen van de beginselen van vrijheid, democratie, eerbiediging van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, of van de rechtsstaat, op welke beginselen de Unie is gegrondvest, kunnen de onderhandelingen worden opgeschort. Om toe te kunnen treden moeten beide landen het acquis van de Unie accepteren. Net als bij alle eerdere toetredingsonderhandelingen kunnen specifieke regelingen overeen worden gekomen.

De Unie specificeert referentiepunten voor de voorlopige sluiting of, voor zover van toepassing, opening van de afzonderlijke hoofdstukken. Naast de referentiepunten die in aanmerking moeten worden genomen voor de hoofdstukken op economisch gebied, zal de Commissie bijzondere aandacht schenken aan de naleving van contractuele verplichtingen jegens de Unie en de lidstaten in het kader van de associatieovereenkomsten, waaronder in het geval van Turkije de douane-unie en het Aanvullend Protocol, en het criterium dat het land een functionerende markteconomie moet zijn. Indien de Commissie in een later stadium concludeert dat een kandidaat-lidstaat deze verplichtingen niet meer nakomt of niet aan deze criteria voldoet, kan zij de lidstaten voorstellen de toetredingsonderhandelingen voor de desbetreffende hoofdstukken op te schorten.

De eerste stap van de onderhandelingen was het analytisch onderzoek (de zogeheten *screening*) van het EU-acquis op 20 oktober 2005. Bij de *screening* zijn experts uit Turkije en Kroatië en van de Commissie betrokken; doel is de EU-regels toe te lichten en na te gaan welke programma's elk der landen heeft om de regels over te nemen en uit te voeren. Naar verwacht gaat het tot eind 2006 duren om alle hoofdstukken van het acquis te screenen. Nadat een hoofdstuk is gescreend besluit de EU, op voorstel van de Commissie, of het hoofdstuk kan worden geopend of dat eerst bepaalde referentiepunten moeten worden gehaald.

Ondersteunen van de hervormingen

Een van de pijlers van de strategie van de Commissie is haar actieve ondersteuning van het proces van politieke hervormingen. De regelmatige monitoring van de politieke criteria is geïntensiveerd dankzij frequente bijeenkomsten op politiek niveau en op het niveau van experts; daarbij zijn in detail alle vraagstukken en problemen aan bod gekomen die zich voordeden in de verschillende rubrieken van de politieke criteria. De voornaamste resterende vraagstukken moeten worden aangepakt in de vroege fases van de toetredingsonderhandelingen, onder meer door vaststelling van referentiepunten (benchmarks) voor de noodzakelijke maatregelen in de relevante onderhandelingshoofdstukken. Dit is nodig om het momentum van de onderhandelingen te behouden.

De Commissie is actieve steun blijven verlenen voor het proces van politieke, economische en andere hervormingen die verband houden met het toetredingsproces in Kroatië, met name in

⁶ De onderhandelingskaders zijn gepubliceerd op <http://europa.eu.int/comm/enlargement/turkey/docs.htm> en http://europa.eu.int/comm/enlargement/croatia/key_documents.htm

de context van de Stabilisatie- en Associatieovereenkomst, die in februari 2005 in werking is getreden.

Voor beide landen stelt de Commissie toetredingspartnerschappen voor; daarin komen de voornaamste prioriteiten aan bod die zijn geïdentificeerd in de voortgangsverslagen. Zij vertalen de voorwaarden voor toenadering tot de EU in concrete maatregelen. EU-bijstandsprojecten zijn rond dezelfde prioriteiten opgezet.

Als kandidaat-lidstaat heeft Kroatië inmiddels recht op alle drie financiële pretoetredingsinstrumenten: Phare voor institutionele opbouw en economische en sociale cohesie, ISPA voor milieu en vervoersinfrastructuur en SAPARD voor landbouw- en plattelandsontwikkeling. Kroatië blijft ook in aanmerking komen voor het regionale programma CARDS in 2005 en 2006. De pretoetredingsfinanciering bedraagt EUR 105 miljoen in 2005 en EUR 140 miljoen in 2006. Kroatië mag ook deelnemen aan communautaire programma's.

Het programma voor financiële pretoetredingsbijstand ten behoeve van Turkije 2005 omvat een nationaal programma en daarmee verband houdende uitgaven voor meerlandenprogramma's, communicatie en beheer, waarmee het totaalbedrag neerkomt op EUR 300 miljoen in 2005 en 500 miljoen in 2006. De voornaamste prioriteiten voor het programma voor 2005 houden verband met de prioriteiten van de EU met betrekking tot de politieke criteria, economische en sociale cohesie, de implementatie van het acquis op enkele belangrijke gebieden, en de politieke en sociale dialoog tussen de EU en Turkije. Dit omvat ook financiering om Turkije voor te bereiden op de implementatie van grootschalige infrastructuur en maatregelen die verband houden met de structuurfondsen vanaf 2007.

3. WESTELIJKE BALKAN

3.1. Vorderingen van Albanië, Bosnië en Herzegovina, de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië⁷, Servië en Montenegro en Kosovo⁸

Politieke ontwikkelingen

De algemene politieke situatie verbetert zich, maar er blijven nog aanzienlijke uitdagingen. Albanië is politiek stabiel, zoals blijkt uit de soepele overgang naar een nieuwe regering in juli/augustus 2005; het bestuur moet echter nog steeds aanzienlijk worden verbeterd. Bosnië en Herzegovina heeft aanzienlijke vooruitgang geboekt met de tenuitvoerlegging van de prioriteiten in de haalbaarheidsstudie, maar de complexe grondwettelijke structuren leiden vaak tot obstakels en inefficiency in de besluitvorming. De Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië heeft laten zien dat zij zeer gehecht is aan de uitvoering van de Kaderovereenkomst van Ohrid en heeft sinds 2001 belangrijke vorderingen geboekt, hetgeen de stabiliteit van het land ten goede is gekomen. Servië en Montenegro heeft te maken met structurele zwakte en coördinatieproblemen, met name op gebieden waar de bevoegdheden gedeeld worden door Statenunie en deelrepublieken. De instellingen van Kosovo zijn nog steeds niet voldoende rijp om een werkelijk democratische, veilige en multi-etnische samenleving op te bouwen.

⁷ De vorderingen van de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië komen aan bod in het advies van de Commissie dat afzonderlijk wordt gepubliceerd (COM(2005) 562).

⁸ Kosovo wordt momenteel bestuurd op basis van Resolutie 1244 van de VN-Veiligheidsraad.

Het functioneren van de democratische instellingen verbetert zich algemeen gesproken. De landen moeten de hervorming van hun kiesstelsels voltooien. De verkiezingsnormen zijn verbeterd. De parlementen in de hele regio worden langzaam effectiever, maar het tekort aan middelen en de weinig constructieve politieke sfeer belemmeren de parlementaire werkzaamheden in bepaalde landen. Het openbaar bestuur wordt gemakkelijk politiek beïnvloed en heeft te lijden onder de zwakke bestuurlijke en tenuitvoerleggingscapaciteit. De landen moeten de hervormingsspanningen intensiveren. Zij moeten een hooggekwalificeerd en onafhankelijk opererend ambtelijk apparaat ontwikkelen dat het Europese integratieproces in goede banen leidt.

Hun justitiestelsels worden geherstructureerd en het wetgevingskader is verbeterd. De justitiestelsels blijven echter over het algemeen zwak en onvoldoende onafhankelijk. Inefficiency, het tekort aan middelen, achterstand bij de behandeling van zaken, en zwakke implementatie en handhaving van wetgeving zijn problemen die in alle landen voorkomen. In Kosovo is de aanwerving van personeel voor justitie uit minderheidsgroepen een zeer belangrijke prioriteit. Hoewel het wetgevingskader voor de bescherming van de mensenrechten en de minderheden in de meeste landen bestaat, is er in de praktijk nog steeds sprake van discriminatie.

De hervorming van de politiediensten moet worden voortgezet om ervoor te zorgen dat deze kunnen opereren zonder politieke inmenging en georganiseerd worden op basis van technische en professionele criteria. Georganiseerde criminaliteit en corruptie blijven in de hele regio een groot probleem. De anticorruptiestrategieën van de landen moeten worden verfijnd en er moeten realistische doelstellingen en tijdschema's aan worden verbonden.

Het aantal mensen dat geregistreerd staat als vluchteling of ontheemde, is afgenomen, voornamelijk als gevolg van de nieuwe registratie van vluchtelingen en ontheemden in Servië en Montenegro en Bosnië en Herzegovina. De gewelddadige gebeurtenissen in Kosovo in maart 2004 vormden een ernstige tegenslag voor het terugkeerproces en de dialoog tussen Belgrado en Priština over dit onderwerp blijft problematisch.

Bosnië en Herzegovina en Servië en Montenegro hebben aanzienlijke vooruitgang geboekt op het gebied van de samenwerking met het Joegoslavië-tribunaal (ICTY); een groot aantal aangeklaagden is naar Den Haag overgebracht, maar volledige samenwerking is nog steeds niet gerealiseerd. Vrijwel alle landen hebben hun wetgeving geharmoniseerd met het besluit van de Raad met betrekking tot het bevriezen van tegoeden van natuurlijke personen die zijn aangeklaagd door het Joegoslavië-tribunaal (ICTY)⁹.

Meer regionale samenwerking is belangrijk voor verdere stabilisering en verzoening. Het is een indicatie van het vermogen van een land om te gaan met diepere betrekkingen met de EU. De recente excuses van de Servische president voor oorlogsmisdaden door zijn landgenoten begaan in Bosnië en Herzegovina vormde een bemoedigend teken dat het verzoeningsproces meer diepgang krijgt. De samenwerking bij de terugkeer van vluchtelingen is verbeterd en neemt toe op het gebied van justitie, vrijheid en veiligheid, waaronder de bestrijding van georganiseerde criminaliteit.

⁹ Besluit van de Raad 2004/767/GBVB betreffende de uitvoering van Gemeenschappelijk Standpunt 2004/694/GBVB.

De afgelopen zes jaar heeft het Stabiliteitspact een waardevolle bijdrage geleverd, maar de vooronderstellingen voor de werkzaamheden veranderen. De regio speelt steeds vaker een eigen rol bij regionale samenwerking, bijvoorbeeld in het kader van het Samenwerkingsproces voor Zuidoost-Europa. Het hervormde Stabiliteitspact kan zijn belangrijkste functies geleidelijk adequaat overdragen aan de regio om zo het momentum van de regionale samenwerking te behouden.

Economische ontwikkelingen

De macro-economische stabiliteit is op alle terreinen verder versterkt. Dit heeft gezorgd voor duurzame groei en gematigde inflatie. De hoge tekorten op de lopende rekening blijven echter een bron van voor kwetsbaarheid.

Structurele hervormingen zijn niet op alle terreinen in dezelfde mate doorgevoerd. De vorderingen bij de privatisering en herstructurering bevinden zich in verschillende fases. De handhaving van eigendomsrechten en contracten is nog steeds moeilijk. De grote informele sector is een bron gebleven van ongelijke concurrentie en belastingontduiking. De handelsliberalisering is opgeschoten dankzij de voltooiing van een regionaal netwerk van vrijhandelsovereenkomsten. Om functionerende markteconomieën tot stand te brengen moeten de landen zorgen voor verdere macro-economische stabilisering en structurele hervormingen, inclusief liberalisering en privatisering. Voor dit proces zijn passende regelgevingskaders en structuren voor ondernemingsbestuur nodig.

3.2. Pretoetredingsstrategie

Realiseren van het perspectief van lidmaatschap: een routekaart

Alle landen van de Westelijke Balkan hebben het vooruitzicht gekregen van lidmaatschap zodra zij aan de gestelde voorwaarden voldoen¹⁰. De EU zal deze belofte gestand doen. Elk land bereikt dit doel op zijn eigen merites, afhankelijk van de vorderingen die het maakt bij het voldoen aan de eisen. De landen bevinden zich in verschillende fases op de weg naar de EU, maar zij kunnen hun Europees perspectief allemaal realiseren door de hieronder toegelichte routekaart te volgen.

Als potentiële kandidaat-lidstaten hebben de landen van de Westelijke Balkan reeds toegang tot een aantal instrumenten die ook ter beschikking staan voor kandidaat-lidstaten. Dit omvat toegang tot communautaire programma's (zoals onderwijs, wetenschap en onderzoek), hulp bij het halen van EU-normen, handelspreferenties voor producten, regelmatige rapportage door de Commissie, en stellen van beleidsprioriteiten door de EU.

Elk land kan een omvattende **Stabilisatie- en Associatieovereenkomst (SAO)** sluiten met de EU. Deze overeenkomsten helpen de landen van de Westelijke Balkan bij de voorbereidingen op het toekomstige lidmaatschap door EU-regels op uiteenlopende gebieden al ruim voor de toetreding in te voeren. Inmiddels zijn SAO's in werking getreden voor Kroatië en de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië. Albanië legt bijna de laatste hand aan een dergelijke overeenkomst, terwijl Servië en Montenegro kort geleden onderhandelingen over een SAO is begonnen en Bosnië en Herzegovina dit op korte termijn zal doen.

¹⁰ Europese Raad van Thessaloniki van juni 2003.

Alvorens **onderhandelingen over een SAO te openen**, onderzoekt de EU of aan de basisvoorwaarden is voldaan. Een voldoende mate van **stabilisering** is een belangrijke voorwaarde voor het openen van de onderhandelingen.

De EU steunt de verdere stabilisering van de regio met diverse instrumenten in het kader van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid (GBVB), waaronder de speciale vertegenwoordigers van de EU, de EU-monitoringmissie, de EU-troepenmacht in Bosnië en Herzegovina en de EU-politiemissie in Bosnië en Herzegovina en in de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië. De wijze waarop de EU aanwezig is, moet worden aangepast naarmate de landen stabiliseren en vooruitgang boeken op de weg naar Europese integratie. De Unie heeft in 2005 een belangrijke stap gezet door dezelfde persoon te benoemen als hoofd van de delegatie van de Commissie en speciaal vertegenwoordiger van de EU in Skopje.

Wanneer de stabilisering voldoende is veiliggesteld, kan de Commissie de Raad in een **haalbaarheidsstudie** aanbevelen onder welke voorwaarden de onderhandelingen over een SAO van start kunnen gaan. Gezien het belang van op overeenkomsten gebaseerde betrekkingen, beschouwt de Commissie het als een prioriteit om te onderhandelen en vervolgens zo spoedig mogelijk met de overige landen SAO's te sluiten. De onderhandelingen over een SAO met Servië en Montenegro zijn in oktober 2005 geopend. Verder heeft de Commissie in oktober de Raad aanbevolen onderhandelingen te openen over een SAO met Bosnië en Herzegovina.

De onderhandelingen over een SAO kunnen worden **afgesloten** zodra het land voldoende vooruitgang heeft geboekt op de hervormingsterreinen die van essentieel belang zijn voor de implementatie van de overeenkomst. Wanneer de overeenkomst eenmaal is getekend, moet deze door de EU-zijde en door het toekomstige geassocieerde land worden geratificeerd. In de tussentijd worden de handelsgerelateerde bepalingen van de SAO toegepast op basis van een interimovereenkomst. Na ratificatie treedt de overeenkomst in werking.

Inmiddels zijn SAO's in werking getreden voor Kroatië en de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië. Albanië heeft voldoende vooruitgang geboekt met de ontwikkeling van het wetgevingskader, het institutionele kader en de bestuurlijke capaciteit die nodig zijn voor de correcte implementatie van de toekomstige overeenkomst; dit maakt de weg vrij voor de afsluiting van de onderhandelingen over de SAO.

De Commissie is van mening dat het mogelijk moet zijn de onderhandelingen over SAO's met Servië en Montenegro en Bosnië en Herzegovina binnen een jaar na het begin daarvan af te sluiten. Dit is een ambitieus tijdschema, dat afhankelijk is van concrete vooruitgang bij de politieke, economische en institutionele hervormingen.

Succesvolle onderhandelingen over en sluiting van een overeenkomst stellen een land in de gelegenheid te laten zien dat het in staat is diepere betrekkingen te onderhouden met de EU. Correcte implementatie van de overeenkomst is derhalve de meest geschikte grondslag om te beoordelen of een land gereed is voor zijn volgende fase als kandidaat-lidstaat en uiteindelijk voor toetredingsonderhandelingen. De vraag of een land een bevredigende staat van dienst heeft wat de tenuitvoerlegging betreft van SAO-verplichtingen (inclusief de handelsbepalingen) is derhalve een essentieel element voor de EU bij de beoordeling van elk **verzoek** om toetreding.

Na het verzoek om toetreding, en op basis van het advies van de Commissie, kan de EU besluiten het betrokken land de **status van kandidaat-lidstaat** te verlenen. Deze status is de politieke erkenning van de toenadering tussen de EU en dit land op de weg naar het lidmaatschap. In de praktijk betekent dit dat de EU-bijstand gebruikt kan worden op alle gebieden die relevant zijn voor het vermogen van het land om uiteindelijk de verplichtingen van het lidmaatschap op zich te nemen, zoals de voorbereiding op de implementatie van de structuurfondsen. Dit komt echter niet neer op een automatische verhoging van het totaalbedrag van de bijstand die aan het land wordt toegewezen. De status van kandidaat-lidstaat betekent dat het betrokken land een nieuwe fase betreedt in de betrekkingen met de EU en dat het gaat profiteren van meer politieke dialoog en economische samenwerking met de Commissie en de lidstaten.

De status van kandidaat-lidstaat is noodzakelijk, maar op zich onvoldoende voor het **openen van toetredingsonderhandelingen**. Alvorens toetredingsonderhandelingen kunnen worden geopend, moet het land in voldoende mate voldoen aan de criteria van Kopenhagen. Zo moet het voldoen aan de politieke criteria¹¹, waaronder volledige medewerking met het Joegoslavië-tribunaal (ICTY), voor zover van toepassing. Het land moet aanzienlijke vooruitgang hebben geboekt met het voldoen aan de economische criteria en de verplichtingen van het lidmaatschap. De Commissie zet in haar advies over het verzoek om toetreding van het land uiteen in welke mate het land in zijn algemeenheid voldoet; vervolgens brengt zij daarover regelmatig verslag uit. De Europese Raad besluit of en op welk tijdstip de onderhandelingen kunnen worden geopend, gebaseerd op een aanbeveling van de Commissie. Wanneer dat besluit eenmaal is genomen, wordt een intergouvernementele conferentie bijeengeroepen op basis van het onderhandelingskader dat door de Raad op voorstel van de Commissie is goedgekeurd.

Zoals in het onderhandelingskader voor Kroatië is uiteengezet, zijn naleving van specifieke criteria van het Stabilisatie- en Associatieproces (SAP) en implementatie van de SAO vereisten tot het moment van toetreding. Zwakke punten bij de naleving van deze vereisten zijn van invloed op het tempo van de onderhandelingen. Gebaseerd op eerdere ervaring kunnen de toetredingsonderhandelingen afhankelijk van het land jaren tot vele jaren duren. Gezien de aard van onderhandelingen ligt de uitkomst van dit proces niet bij voorbaat vast. Wanneer de onderhandelingen worden afgesloten, wordt het resultaat ervan weergegeven in een toetredingsverdrag. Dat verdrag vormt, wanneer het eenmaal door het Europees Parlement is goedgekeurd en door alle lidstaten en het toetredende land is geratificeerd, de basis voor de toetreding tot de Unie.

Ondersteunen van de hervormingen

De **Europese Partnerschappen** ondersteunen de landen bij hun hervormingsinspanningen en geven aan welke concrete acties nodig zijn voor vorderingen met de routekaart. In de partnerschappen worden de kortetermijn- en middellangetermijnprioriteiten geïdentificeerd voor elke specifieke fase van het pretoetredingsproces. De landen moeten zonder verwijl op de prioriteiten die door de EU worden genoemd reageren met hun eigen daarop afgestemde actieplannen. Om dit instrument optimaal te benutten, moeten de landen de prioriteiten van het partnerschap volledig in de binnenlandse beleidsagenda integreren, inclusief een planning voor wetgeving, maar ook een budgettaire en bestuurlijke planning. De Europese

¹¹ Als bedoeld door de Europese Raad van Helsinki van december 1999.

Partnerschappen blijven de basis vormen voor het Cards-bijstandsprogramma voor de Westelijke Balkan¹².

De Unie steunt de hervormingsagenda in het Europees Partnerschap met een reeks instrumenten. De **EU-bijstand** aan de Westelijke Balkan omvat alleen al in 2005 een toewijzing van EUR 539 miljoen, inclusief de steun voor het regionale programma waarvoor Kroatië in aanmerking blijft komen. Deze bijstand concentreert zich op de uitdagingen die zijn geïdentificeerd in het kader van de Europese Partnerschappen. De meeste nieuwe EU-steuninstrumenten die zijn overeengekomen op de top van Thessaloniki in 2003 zijn inmiddels operationeel. De betrokken landen hebben de mogelijkheid gekregen deel te nemen aan communautaire programma's, zodat zij vertrouwd kunnen raken met EU-beleid en -werkmethoden. De Commissie zal binnenkort met een voorstel komen voor toepassing van diagonale oorsprongscumulatie in de handel tussen de landen van de regio die een vrijhandelsovereenkomst hebben met de EU. Daarnaast heeft de Commissie voorgesteld de vrije toegang tot de EU-markt uit te breiden tot vrijwel alle producten van de betrokken landen. Verdere vorderingen op de weg naar de sluiting van overeenkomsten inzake terugname en versoepeling van de visumplicht geven aan dat beide partijen zich ertoe verbinden nog meer samen te werken op het gebied van justitie, vrijheid en veiligheid.

4. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

- (1) Het uitbreidingsbeleid van de Commissie is gebaseerd op consolidatie, conditionaliteit en communicatie. Een zorgvuldig beheerd uitbreidingsproces zorgt ervoor dat vrede, stabiliteit, welvaart, democratie en rechtsstaat zich over heel Europa kunnen uitstrekken. De Unie zal de toezeggingen die zij heeft gedaan, nakomen zodra de landen voldoen aan de strikte voorwaarden die aan de toetreding zijn gesteld. Elk land wordt op zijn eigen merites beoordeeld. De Commissie staat de landen bij en volgt hun vorderingen om te zorgen voor een juiste implementatie en handhaving. Tegelijkertijd moet de EU als geheel beter communiceren wat de doelstellingen en uitdagingen zijn van het toetredingsproces.
- (2) De opening van toetredingsonderhandelingen met Turkije en Kroatië op 3 oktober heeft een nieuwe fase van politieke en economische integratie ingeluid. De toetredingspartnerschappen omvatten de voornaamste taken die elk van de landen op zich moet nemen om tijdens de onderhandelingen verdere vooruitgang te boeken.
- (3) De toekomst van de Westelijke Balkan ligt in de EU. De landen van de Westelijke Balkan bevinden zich op de weg van stabilisering en wederopbouw naar duurzame ontwikkeling, associatie en integratie in de Europese structuren, strevend naar de doelen die zijn uitgezet door de Europese Raad van Thessaloniki in 2003. De Commissie streeft ernaar dat alle landen Stabilisatie- en Associatieovereenkomsten (SAO's) sluiten met de EU, als basis voor gezonde contractuele betrekkingen. De EU houdt bij de beoordeling van het verzoek om toetreding vooral rekening met de vraag of een land een bevredigende staat van dienst heeft wat de tenuitvoerlegging betreft van de verplichtingen in het kader van de SAO (inclusief toepassing van de handelsbepalingen in de vorm van een interimovereenkomst).

¹² Communautaire bijstand voor wederopbouw, ontwikkeling en stabilisatie (Cards)

- (4) De Commissie heeft dit jaar de aanbeveling gedaan dat de EU onderhandelingen opent over een SAO met Servië en Montenegro, en met Bosnië en Herzegovina. Afhankelijk van de vorderingen die zij maken met de politieke, economische en institutionele hervormingen, kunnen de onderhandelingen over een SAO binnen een jaar na de opening ervan worden afgesloten. Albanië heeft voldoende algemene vooruitgang geboekt op de hervormingsterreinen die essentieel zijn voor de tenuitvoerlegging van de toekomstige SAO; dit effent de weg voor de afsluiting van de onderhandelingen.
- (5) De EU zorgt ervoor dat Kosovo profiteert van de voornaamste instrumenten die voor de regio ter beschikking staan. De opening van onderhandelingen over de status van Kosovo is een uitdaging voor de gehele regio, en voor de internationale gemeenschap. De sterke gehechtheid van alle partijen aan een multi-etnisch, stabiel en democratisch Kosovo is essentieel bij de totstandkoming van een duurzame oplossing die de veiligheid en stabiliteit van de regio versterkt, en zorgt voor verdere vooruitgang op de weg naar de EU.
- (6) In haar advies doet de Commissie de aanbeveling dat de Europese Raad de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië de status verleent van kandidaat-lidstaat. Met dit land moeten toetredingsonderhandelingen worden geopend wanneer het in voldoende mate voldoet aan de criteria voor lidmaatschap. De Commissie zal uiterlijk eind 2006 bij de Raad een verslag indienen over de vorderingen van de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië.

Bijlage: Conclusies van de periodieke verslagen over Albanië, Bosnië en Herzegovina, Kroatië, Servië en Montenegro (inclusief Kosovo) en Turkije

Albanië

Politieke situatie: Albanië heeft vorderingen gemaakt met het versterken van zijn democratische instellingen en instellingen voor justitie en openbaar bestuur. Het moet bij de tenuitvoerlegging van zijn strategieën en wetten echter energiever te werk gaan om het functioneren ervan te verbeteren. Er zijn inspanningen gedaan om corruptie te bestrijden en de naleving van de mensenrechten te verbeteren. Om significante resultaten te behalen, is echter verdergaande inzet nodig. Albanië speelt in de regio een positieve rol op het gebied van politiek en handel.

Het parlement is het centrum gebleven voor politieke uitwisselingen en heeft een aanzienlijke hoeveelheid belangrijke wetgeving aangenomen. Door te sterke politieke confrontatie kon echter over de hervormingen geen consensus worden bereikt, waardoor de vooruitgang vertraging heeft opgelopen. De nieuwe interne regels voor het parlement, met name de versterkte commissie voor Europese integratie, kunnen bevorderen dat een constructieve consensus ontstaat. De parlamentsverkiezingen van juli 2005 zijn in wezen goed verlopen en hebben geresulteerd in een soepele machtsoverdracht, maar bepaalde tekortkomingen maken verdere electorale hervormingen noodzakelijk.

De regering heeft een aantal belangrijke nieuwe strategieën en coördinatiemechanismen ontwikkeld die van belang zijn voor de vorderingen van Albanië op het gebied van EU-integratie. Om in de praktijk betere resultaten te behalen, is in veel gevallen meer energie en

inzet nodig. De capaciteit van het ministerie van Europese Integratie is vergroot, maar meer middelen zijn nodig om zijn leidende en coördinerende rol op het gebied van EU-vraagstukken te verbeteren. Door samenvoeging van een aantal ministeries kan de coördinatie op verwante beleidsgebieden worden verbeterd, maar er moet met zorg te werk worden gegaan om in de nodige waarborgen te voorzien.

Het overzicht, de werving en selectie en de opleiding van het overheidsapparaat zijn in Albanië verbeterd en er zijn maatregelen genomen om het juridisch kader te verbeteren. Nu moet worden gezorgd voor een goede afscheiding tussen het politieke en het bestuurlijke niveau en moeten de procedures voor de beoordeling en de arbeidsvoorwaarden voor ambtenaren worden verbeterd.

Vooruitgang is geboekt bij de verbetering van het functioneren van het justitiële stelsel in Albanië. De opleiding van rechters en aanklagers is verbeterd. Maatregelen moeten nu worden genomen om hun onafhankelijkheid te waarborgen, en de arbeidsvoorwaarden van ander justitieel personeel moeten worden verbeterd. Transparantie en coördinatie zijn verbeterd, maar er moet nog meer gebeuren. Er worden nu meer vonnissen ook uitgevoerd, maar dat aandeel is nog relatief laag. Met nieuwe juridische instrumenten en regionale overeenkomsten moet nu worden gestreefd naar betere resultaten bij de bestrijding van georganiseerde criminaliteit en terrorisme.

Er zijn inspanningen gedaan om corruptie te bestrijden: het werk in internationale fora is voortgezet, er is nieuwe wetgeving inzake belangenconflicten vastgesteld, meer overheidsambtenaren zijn wegens corruptie vervolgd en er zijn harde maatregelen genomen tegen corruptie bij de politie. Niettemin zijn er weinig tastbare resultaten: er zijn aanzienlijke verdere inspanningen nodig voor de handhaving van de bestaande wetgeving en de vaststelling van nieuwe maatregelen in overeenstemming met het actieplan van Albanië voor corruptiebestrijding, de aanbevelingen van de GRECO (Groep van staten tegen corruptie) en internationale verdragen tegen corruptie.

Op het gebied van de mensenrechten heeft Albanië het een en ander gedaan om de omstandigheden voor gedetineerden te verbeteren. Er zijn een nieuwe gedragscode en een wet inzake interne controle voor gevangenen gekomen, maar door de inadequate infrastructuur zijn de fysieke omstandigheden nog slecht. De bekendheid met de binnenlandse wetgeving en de internationale verdragen over de behandeling van gedetineerden moet worden verbeterd, evenals de handhaving van die wetgeving en verdragen. Er is weinig concrete vooruitgang geboekt op het gebied van de vrijheid van de media. Op wetgevingsgebied zijn vorderingen gemaakt wat betreft de versterking van de eigendomsrechten. De tenuitvoerlegging moet echter sterk worden versneld. Albanië is een voorbeeld van religieuze tolerantie, maar verdere vooruitgang is nodig om aan de internationale normen voor mensenrechten en minderheidsrechten te voldoen.

Albanië blijft in de regio een positieve rol spelen: het streeft actief naar verdieping van de politieke en handelsrelaties met de buurlanden door middel van vrijhandelsakkoorden en regionale multilaterale initiatieven en voert een constructief beleid ten opzichte van Kosovo.

De **economie** van Albanië opereert in zekere mate binnen het kader van functionerende marktbeginselen. Er zijn verdere ingrijpende hervormingen nodig om de tekortkomingen op het gebied van het concurrentievermogen van de economie aan te pakken.

Er is nog steeds sprake van een sterke groei, terwijl de inflatiedruk binnen de perken is gebleven. Het tekort op de lopende rekening is verminderd. De fiscale consolidatie is voortgezet en het begrotingstekort is verminderd. De vooruitgang bij de hervorming van het openbaar bestuur is voortgegaan en de bestuurlijke capaciteit van de belastingdienst is verbeterd. Enige vooruitgang is geboekt op het gebied van financiële controle en interne audit bij de overheid. De privatisering van kleine en middelgrote ondernemingen is voltooid. De verkoop van de Spaarbank is in 2004 afgerond en met de privatisering van Albtelecom is begin 2005 begonnen. Het bedrijfseconomisch toezicht is versterkt door invoering van toezicht op basis van risico. De arbeidsmarkt wordt als relatief flexibel beoordeeld.

Het openbaar bestuur moet echter worden versterkt. Ook zijn bij de privatisering van grote bedrijven vertragingen opgetreden. De prestaties van de financiële sector bij het kanaliseren van spaargelden naar productieve investeringen zijn de laatste tijd verbeterd, maar nog steeds zwak. Er zijn nog steeds problemen met vaststelling en handhaving van eigendomsrechten; dit doet afbreuk aan het potentieel voor investeringen en economische activiteiten. Er zijn nog steeds belemmeringen voor de oprichting van bedrijven, zoals een zwakke infrastructuur, slechte wetgeving en zwakke tenuitvoerlegging van de belastingwetgeving. Oneerlijke concurrentie van bedrijven die in de grijze economie opereren blijft een probleem. De opleidingsgraad is nog relatief laag en het aanbod van geschoold personeel is beperkt.

Albanië heeft enige vooruitgang geboekt op het gebied van de **Europese normen**. Voornamelijk betreft dit de goedkeuring van nieuwe wetgeving en de oprichting van nieuwe instellingen. De bestuurlijke capaciteit is enigszins versterkt, maar in een aantal gevallen zijn meer inzet en meer middelen nodig om verdere vooruitgang mogelijk te maken.

Wat de *interne markt* betreft: Albanië heeft opnieuw vooruitgang geboekt op het gebied van het *vrije verkeer van goederen*. Er zijn voldoende vorderingen gemaakt met normalisatie en certificatie, maar meer aandacht moet worden besteed aan de tenuitvoerlegging van de richtlijnen van de nieuwe, de globale en de oude aanpak. Er zijn geen wetgevingsontwikkelingen geweest wat betreft metrologie, en er is een gebrek aan apparatuur voor testdoeleinden. Er moet nog veel meer juridische en bestuurlijke vooruitgang worden gemaakt voor goed markttoezicht. De wetten voor de bescherming van de consument moeten worden verbeterd en uitgevoerd. Wat het *verkeer van personen en diensten en het recht van vestiging* betreft: Albanië heeft nog steeds een emigratieprobleem. De wetgeving inzake vestiging is relatief open, maar moet worden gewijzigd door de discriminatie tussen nationale en buitenlandse bedrijven te elimineren. De regels voor het verlenen van diensten zijn vrij liberaal. Er zijn geen significante ontwikkelingen te melden op het gebied van het *kapitaalverkeer*.

Albanië heeft aanzienlijke vooruitgang geboekt ten aanzien van de *douanevoorschriften*. De inning van ontvangsten is verbeterd, maar de vorderingen op hiermee verband houdende gebieden zijn beperkter, en er moeten maatregelen getroffen worden om de corruptie bij de douane aan te pakken. De *belastingwetgeving* is verbeterd, wat met name gunstig is voor het midden- en kleinbedrijf. Een positieve ontwikkeling is de overdracht van de afdeling voor de inning van socialezekerheids- en ziektekostenverzekeringsbijdragen naar de belastingdienst. De belastingwetgeving moet eerlijk en transparant worden uitgevoerd en de inning van de ontvangsten moet worden verbeterd.

Op het gebied van *mededinging* moet meer worden gedaan om de bekendheid met de beginselen daarvan bij de marktdeelnemers te vergroten. Bijzondere vooruitgang is geboekt op het gebied van staatssteun: een afdeling voor overheidssteun is opgericht en nieuwe

wetgeving is vastgesteld. De bestaande regels voor *overheidsopdrachten* moeten worden nageleefd en de wetgeving op dit gebied moet nog grondig worden bijgewerkt, wil zij aan de EU-normen voldoen. Er is nieuwe wetgeving inzake *intellectuele-eigendomsrechten* vastgesteld, maar de handhaving ervan moet worden verbeterd. Er is enige vooruitgang geboekt wat betreft het stelsel voor de *statistiek*, met name indeling en instelling van een handelsregister, dat nu moet worden uitgebreid. De macro-economische statistieken moeten worden verbeterd.

Wat *sectoraal beleid* betreft liet de sector industrie en midden- en kleinbedrijf slechts beperkte vooruitgang zien, hoewel de bovengenoemde belastingmaatregelen gunstig waren voor de sector. Albanië moet zijn actieplan om bestuurlijke barrières te verminderen volledig uitvoeren en de informele economie aanpakken.

In de sectoren *landbouw* en *visserij* is weinig vooruitgang geboekt. De landbouw fungeert nog steeds als economische en sociale buffer en vermindert armoede en werkloosheid, hoewel het aandeel in het BBP blijft afnemen. Er moet nog veel worden gedaan om de kwaliteit van landbouw- en visserijproducten te verbeteren, met name wat betreft voedselveiligheid.

Er is slechts beperkte vooruitgang geboekt ten aanzien van het *milieu*. Er is verbeterde wetgeving aangenomen, maar de handhaving blijft problemen opleveren. De bestuurlijke capaciteit om de milieuwetgeving ten uitvoer te leggen moet worden versterkt.

Er is vooruitgang geboekt in de sector *vervoer*, met name wat betreft wetgeving en de deelname aan internationale fora, maar de infrastructuur is nog steeds onvoldoende en slecht onderhouden. Albanië moet het actieplan voor vervoer uitvoeren en de veiligheid voor alle soorten vervoer verbeteren. Investerings in vervoer moeten transparant zijn en aan de regels voor overheidsopdrachten voldoen.

Albanië heeft goede vorderingen gemaakt in de sector *energie*, met name door uitvoering van het actieplan voor energie, aanpassing van de wetgeving en ondertekening van het verdrag inzake de Zuidoost-Europese Energiegemeenschap. Het land moet doorgaan met de strikte tenuitvoerlegging van het actieplan om de nog vaak voorkomende stroomonderbrekingen en illegale verbindingen terug te dringen.

Er is enige vooruitgang geboekt in de sector *informatiemaatschappij en media*, met name door de liberalisering van de telecommunicatiesector en de verbeterde distributie van elektronische communicatie. De privatisering van Albtelcom moet nog succesvol worden afgerond, en de telecommunicatiewetgeving moet nog verder worden ontwikkeld om meer investeringen aan te trekken. Verdere inspanningen zijn nodig om de wetgeving inzake elektronische communicatie, informatietechnologie en audiovisuele media aan te passen en toe te zien op niet-discriminerende tenuitvoerlegging.

Albanië heeft een beleidsdocument opgesteld over de interne financiële controle bij de overheid, maar dat moet nog verder worden uitgewerkt. Wat betreft externe audit: de hogere auditinstantie van Albanië moet worden verbeterd zodat deze voldoet aan de richtsnoeren van INTOSAI, en de financiële onafhankelijkheid van deze instantie moet worden gewaarborgd.

Wat betreft *justitie, vrijheid en veiligheid*: reisdocumenten zijn nu beter beveiligd, maar inspanningen zijn nodig om het visumstelsel te automatiseren en de visumwetgeving op EU-niveau te brengen. Albanië heeft de *grenscontrole* aanzienlijk verbeterd door verbetering van beheer, IT-infrastructuur en samenwerking met de buurlanden. Smokkel is echter nog een

groot probleem, dat moet worden aangepakt door een strategie voor geïntegreerd grensbeheer die voorziet in betere samenwerking tussen diensten en in meer middelen. Er zijn nationale strategieën uitgewerkt voor *migratie en asiel*. Albanië heeft met de EU een overnameovereenkomst ondertekend. Nu moet worden gezorgd voor financiering en tenuitvoerlegging.

Er is vooruitgang geboekt wat betreft het *witwassen van geld*: er is nieuwe uitvoeringswetgeving en er zijn stappen gezet om de samenwerking tussen instanties en regionale samenwerking te verbeteren. Deze aspecten vergen echter meer aandacht, die geconcentreerd moet zijn op resultaten. De Eenheid financiële inlichtingen, de bureaus van de aanklager en de Eenheid economische delicten van de politie moeten meer middelen krijgen om effectief te kunnen functioneren.

Albanië heeft enige vooruitgang geboekt bij de bestrijding van de illegale handel in *drugs*: het heeft een nationale strategie voor drugsbestrijding opgesteld, er zijn speciale onderzoeksmethoden ingevoerd en er is wetgeving inzake beslag op goederen ingevoerd. Albanië is echter nog steeds een belangrijk doorvoerland voor de drugssmokkel. De uitvoering van de strategie voor drugsbestrijding moet een hogere prioriteit krijgen en er moet meer geld beschikbaar komen. Het land moet zorgen voor strengere handhaving en betere coördinatie, zowel binnenslands als met buitenlandse partners, en er moet worden voorkomen dat overheidsfunctionarissen antidrugsonderzoeken dwarsbomen.

Enige vooruitgang is geboekt bij het verbeteren van de effectiviteit van de nationale *politie* van Albanië: de afdelingen die zich bezighouden met georganiseerde criminaliteit en corruptie zijn versterkt, en een toenemend aantal vaak hogere politiefunctionarissen is wegens corruptie vervolgd en ontslagen. De uitrusting en het beheer van de politie moeten echter worden verbeterd, met name wat betreft personeelsbezetting, transparantie, onafhankelijkheid en registratie. De inspanningen om tot een overeenkomst met Europol te komen, moeten worden geïntensiveerd.

Albanië heeft vooruitgang geboekt in de strijd tegen *georganiseerde criminaliteit en terrorisme*: het heeft een doelgericht pakket wetgeving aangenomen. Er is doorgedaan met de tenuitvoerlegging van specifieke actiegerichte maatregelen tegen georganiseerde criminaliteit, belangrijke ministeries zijn gemoderniseerd en de wetten inzake de opbrengsten van misdrijven zijn verbeterd. Het analytische inlichtingenwerk bij de politie is verbeterd en mensensmokkel over zee is verminderd. De inspanningen om de actiegerichte maatregelen uit te voeren moeten echter worden versneld en er moeten concrete stappen worden gezet om de bescherming van getuigen te verbeteren. Albanië moet de samenwerking tussen instanties verbeteren, intensiever streven naar regionale en internationale samenwerking en de nieuwe juridische instrumenten met grotere vastberadenheid inzetten om georganiseerde criminelen te arresteren en te vervolgen. De strijd tegen *terrorisme* is versterkt door de oprichting van een gespecialiseerde politieafdeling. Albanië verleent steun aan internationale initiatieven op dit gebied, het heeft personen die verdacht worden van steun aan het terrorisme uitgewezen en het werkt aan verbetering van de veiligheid van de luchthavens. Het moet de tenuitvoerlegging van internationale verdragen versnellen en de veiligheidssituatie op de luchthaven van Tirana verbeteren.

Bosnië en Herzegovina

Wat betreft de **politieke situatie**: Bosnië en Herzegovina heeft vorderingen gemaakt met de consolidatie van de stabiliteit van de instellingen die de democratie, de rechtsstaat, de

mensenrechten en het respect voor en de bescherming van minderheden garanderen. Bosnië en Herzegovina heeft aan de meeste van zijn verplichtingen voor de periode na de toetreding tot de Raad van Europa voldaan. Niettemin zijn verdergaande inspanningen nodig om te zorgen voor een staat die zichzelf op niet terug te draaien wijze in stand kan houden en de volledige regeringsverantwoordelijkheid op zich kan nemen.

Wat de democratische beginselen betreft: Bosnië en Herzegovina heeft de volledige organisatorische en financiële verantwoordelijkheid aanvaard voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2004. Er is verdere vooruitgang geboekt met de uitvoering van de wet inzake de Raad van Ministers en de wet inzake ministeries. De inspanningen moeten nu gericht worden op het vergroten van de effectiviteit van de uitvoerende en wetgevende macht, teneinde ervoor te zorgen dat de instellingen op staatsniveau voldoende zijn toegerust om hun taken te vervullen en de coördinatie tussen de staat en de entiteiten te versterken.

Er zijn positieve stappen gezet op het gebied van het openbaar bestuur. Er is een coördinatiebureau voor de hervorming van het openbaar bestuur ingesteld, het Directoraat voor Europese Integratie is versterkt en er is een toetsing van de belangrijkste bestuurlijke sectoren uitgevoerd. Intensievere inspanningen zijn nu vereist om een modern en effectief ambtenarenapparaat op te zetten. Het actieplan voor de hervorming van het openbaar bestuur is nog niet goedgekeurd. Gebrek aan personeel en adequate huisvesting voor de diverse bestuursinstanties is een terugkerend probleem. Het opbouwen van de capaciteit voor de opleiding van ambtenaren is ook een cruciaal punt.

Er is vooruitgang geboekt wat het justitiële stelsel betreft. De wetgeving tot instelling van één Hoge Raad voor Justitie en Rechtsvervolging is goedgekeurd. Door deze wetgeving is de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in het gehele land versterkt. Bosnië en Herzegovina neemt geleidelijk de verantwoordelijkheid voor het beheer van zijn justitiële stelsel over van de internationale gemeenschap.

Verdere inspanningen zijn nodig om corruptie te bestrijden. Hoewel in een aantal specifieke corruptiegevallen vervolging is ingesteld, ontsnappen velen nog aan justitie. Er moeten adequate actieplannen voor corruptiebestrijding worden opgesteld en uitgevoerd. De goedkeuring van de wet inzake belangenconflicten is een positieve stap. Nu moet worden gezorgd voor consistente tenuitvoerlegging.

Er hebben positieve ontwikkelingen plaatsgevonden wat betreft de hervorming van defensie: de wetgeving die nodig is voor totstandbrenging van een kleiner, professioneel leger dat aan de eisen van het Partnerschap voor de vrede van de NAVO voldoet, is goedgekeurd. Wat de hervorming van de politie betreft: de goedkeuring door de parlementen van de entiteiten en de staat van een overeenkomst inzake de herstructurering van de politie volgens de EU-normen is een goede zaak. Nu moet worden gezorgd voor correcte tenuitvoerlegging.

De wetgeving ter ondersteuning van de terugkeer van vluchtelingen is nu goedgekeurd en het Fonds voor de terugkeer van vluchtelingen is operationeel. Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt op het gebied van de terugkeer van vluchtelingen en ontheemden naar de gebieden waar zij voor de oorlog woonden. Prioriteit moet nu worden gegeven aan de voltooiing van dit proces en aan de sociaal-economische integratie van de teruggekeerden. De overdracht van de verantwoordelijkheid voor de mensenrechteninstanties van de internationale gemeenschap aan de nationale instellingen is aanzienlijk gevorderd. Verdere inspanningen zijn echter nog vereist om aan de internationale normen voor mensenrechten en rechten van minderheden te

voldoen. Er moet de nodige aandacht worden geschonken aan vermindering van de tweedeling van de scholen langs etnische lijnen. Ook moet worden gestreefd naar verbetering van de integratie van de Roma-minderheid.

De medewerking met het Joegoslavië-tribunaal is verbeterd. Verdere inspanningen zijn echter nog nodig voor volledige medewerking met het tribunaal, zodat alle aangeklaagden voor het gerecht kunnen worden gebracht. De constructieve samenwerking met de buurlanden is voortgezet. Er moet echter worden gezorgd voor de correcte tenuitvoerlegging van de regionale vrijhandelsovereenkomsten. Bosnië en Herzegovina moet zich ook inspannen om aan de resterende verplichtingen na de toetreding tot de Raad van Europa te voldoen, met name wat betreft verkiezingen en onderwijs.

De **economie** van Bosnië en Herzegovina opereert slechts in beperkte mate volgens functionerende marktbeginselen. Er zijn verdere ingrijpende hervormingen nodig om de ernstige tekortkomingen op het gebied van het concurrentievermogen van de economie aan te pakken.

De economische groei heeft zich in 2004 weer hersteld en de industriële productie is weer op gang gekomen. De inflatie bleef laag, terwijl de instroom van buitenlandse directe investeringen aanzienlijk was. Er heeft verdere harmonisatie tussen de entiteiten plaatsgevonden, met name op het gebied van indirecte belastingen: bevoegdheden zijn overgedragen van de entiteiten aan de autoriteit voor indirecte belastingen. Hierdoor is een nieuw samenwerkingsplatform tot stand gekomen. Er zijn ook andere stappen gezet om de fiscale en economische beleidscoördinatie te versterken, bijvoorbeeld de instelling van een Nationale Fiscale Raad. Er zijn stappen gezet om het ondernemingsklimaat te verbeteren. De bemiddeling in het bankwezen is verder versterkt, naarmate het regelgevingskader verder is ontwikkeld.

De werkloosheid en het tekort op de buitenlandse rekeningen zijn echter zeer hoog, en ook zijn begrotingsproblemen ontstaan. Om de macro-economische stabiliteit en de duurzaamheid van het currency board te handhaven, is een verstandige macro-economische beleidsmix een vereiste. Om de productieve basis van de economie te versterken, moet het sterk verliesgevend bedrijfsleven dringend ingrijpend worden geherstructureerd en moet de privatisering worden versneld. Bovendien zijn maatregelen nodig om de overheidsinmenging in de economie te verminderen en het bedrijfsklimaat te verbeteren. De arbeidsmarkt moet flexibeler worden en het justitiële stelsel, met name de afhandeling van faillissementen en eigendomsrechten, moet worden versterkt. Om de begrotingsproblemen te beheersen moeten de coördinatie en de analytische capaciteit worden versterkt en moet de omvang van de overheidsuitgaven in reële termen worden teruggedrongen. Deze moeilijke opgaven vereisen snelle actie en een standvastige politieke inzet, alsmede samenwerking tussen de verschillende regeringsniveaus.

Sinds het vorige verslag heeft Bosnië en Herzegovina opnieuw vooruitgang geboekt op het gebied van de **Europese normen**. Voornamelijk betreft dit de goedkeuring van nieuwe wetgeving en de oprichting van een aantal nieuwe instellingen. Enige inspanningen zijn ook verricht om de bestuurlijke capaciteit te versterken. Nu zijn aanhoudende inspanningen nodig om de capaciteit op het gebied van de tenuitvoerlegging te versterken, met name in het vooruitzicht van een stabilisatie- en associatieovereenkomst.

Wat de *interne markt* betreft: Bosnië en Herzegovina heeft enige vooruitgang geboekt op het gebied van het *vrije verkeer van goederen*, met name door goedkeuring van nieuwe

wetgeving inzake normalisatie, certificatie, conformiteitsbeoordeling, algemene productveiligheid en markttoezicht. De nieuwe wetgeving wordt echter nog niet correct ten uitvoer gelegd. De personele en technische middelen zijn nog ontoereikend en omdat op de lokale productie geen conformiteitsbeoordeling wordt toegepast, wordt het exportvermogen van Bosnië en Herzegovina gehinderd. Wat het verkeer van personen, diensten en het recht van vestiging betreft: er is nog enige vooruitgang geboekt inzake diensten en vestiging, met name door goedkeuring van wetgeving voor het verzekeringswezen en instelling van één handelsregister. Er zijn geen significante ontwikkelingen te melden op het gebied van het *kapitaalverkeer*.

Bosnië en Herzegovina heeft vorderingen gemaakt op het gebied van *douane en belastingen*: er is nieuwe douanewetgeving vastgesteld, er is een gezamenlijke douaneadministratie gekomen en de douanediensten zijn gereorganiseerd. Er is een BTW-wet aangenomen en voorbereidingen zijn getroffen voor de tenuitvoerlegging. De uitvoering van de wet en de daadwerkelijke inning van de BTW zijn echter nog belangrijke uitdagingen. Aanhoudende inspanningen zijn vereist om de belastinginning te verbeteren, belastingontduiking, corruptie en grensoverschrijdende criminaliteit te bestrijden en ervoor te zorgen dat ten aanzien van vrije zones, douanewaarde en oorsprong overeenkomstig de EU-normen wordt gehandeld. Specifiek wat betreft de vaststelling van de douanewaarde is het gebruik van prijslijsten zeer zorgwekkend. Op het gebied van de *mededinging* zijn positieve stappen gezet: er is een Mededingingsraad ingesteld en een nieuwe mededingingswet goedgekeurd. Ten aanzien van staatssteun kunnen echter geen significante ontwikkelingen worden gemeld. Het stelsel voor *overheidsopdrachten* is verder aangepast. Verdere inspanningen zijn nu vereist om een bureau voor overheidsopdrachten en een instantie voor toetsing van overheidsopdrachten in te stellen en operationeel te maken. Op het gebied van *intellectuele-, industriële- en commerciële-eigendomsrechten* is nieuwe wetgeving goedgekeurd die voorziet in de instelling van een afzonderlijk instituut voor intellectuele eigendom. Bosnië en Herzegovina heeft een samenwerkingsovereenkomst ondertekend met de Europese Octrooiorganisatie en heeft enkele acties tegen piraterij uitgevoerd. De tenuitvoerlegging en handhaving van de IP-wetgeving is echter beperkt en moet worden verbeterd.

Op het gebied van *sectoraal beleid* heeft Bosnië en Herzegovina zijn inspanningen voortgezet om belemmeringen voor bedrijfsactiviteiten weg te nemen en het Europees Handvest voor het midden- en kleinbedrijf uit te voeren. Het land is echter niet in staat gebleken voor de sectoren industrie en midden- en kleinbedrijf passende strategieën te ontwikkelen. Op het gebied van de *landbouw* is het een en ander verbeterd door goedkeuring van wetgeving op veterinair en fytosanitair gebied en inzake voedselveiligheid. Het ontbreekt echter aan algemene strategische planning, en enkele van de instellingen waarin de nieuwe wetgeving voorziet, zijn nog niet opgericht. De coördinatie tussen de staat en de entiteiten en tussen de entiteiten onderling moet ook worden verbeterd. Op het gebied van het *milieu* heeft Bosnië en Herzegovina enkele maatregelen genomen in de sectoren lucht, water en afval. De uitvoeringscapaciteit is echter nog beperkt als gevolg van een gebrek aan personeel en technische middelen. In dit verband moet aan de instelling van een goed uitgerust Staatsmilieubureau prioriteit worden gegeven.

Op het gebied van vervoer zijn inspanningen verricht om de infrastructuur te verbeteren. Er is spoorwegwetgeving goedgekeurd. Positieve ontwikkelingen kunnen ook worden gemeld op het gebied van de luchtvaart, ook wat regionale samenwerking betreft. Aanhoudende inspanningen zijn echter vereist om de strategische planning te verbeteren, de infrastructuur verder te verbeteren en te zorgen voor geleidelijke aanpassing aan het acquis, met name wat betreft technische normen en veiligheidsnormen, sociale normen en liberalisering van de

markt. Op energiegebied zijn positieve ontwikkelingen te melden wat betreft elektriciteit, met name de instelling van een regelgevende instantie op staatsniveau, een onafhankelijke netbeheerder en een nationaal transportbedrijf. Beide entiteiten hebben actieplannen voor de herstructurering van de sector vastgesteld, en de samenwerking inzake de totstandbrenging van een regionale energiemarkt is voortgezet. Bosnië en Herzegovina moet nu toezien op de tenuitvoerlegging van de diverse actieplannen, de regelgevende instanties van de staat en de entiteiten consolideren, de hervorming van de gasector versnellen en een breed energiebeleid uitstippelen. Bosnië en Herzegovina heeft het verdrag inzake de Zuidoost-Europese Energiegemeenschap ondertekend.

Op het gebied van *informatiemaatschappij en media* is enige vooruitgang geboekt. De regelgevende instantie voor communicatie is enigszins versterkt, maar de wet tot oprichting van een bureau voor de informatiemaatschappij is nog niet goedgekeurd en er is geen vooruitgang te melden ten aanzien van de liberalisering van het oligopolie op vaste telefonie. Positieve ontwikkelingen waren de goedkeuring van de wet inzake de openbare omroep en de vorderingen in de richting van de goedkeuring van de wet inzake de openbare omroepdienst. De overeenkomstige entiteitswetgeving zou moeten worden aangenomen zodra de wet inzake de openbare omroepdienst formeel is goedgekeurd.

Op het gebied van *justitie, vrijheid en veiligheid* zijn vorderingen gemaakt wat betreft *visumvereisten, grenscontrole, asiel en migratie*. Er is een strategie voor geïntegreerd grensbeheer aangenomen en inspanningen zijn verricht om illegale migratie terug te dringen en efficiency bij de afgifte van visa te vergroten. Taken op het gebied van asiel, die tot dusver door internationale instanties werden verricht, worden geleidelijk overgenomen door de autoriteiten van de staat. Door personeelstekort bij het ministerie van Veiligheid komt de correcte implementatie van deze taken echter in gevaar. Het aantal aan de grens verstrekte visa moet verder worden verminderd. Op het gebied van het *witwassen van geld* zijn positieve stappen gezet: er is nieuwe wetgeving goedgekeurd en de noodzakelijke structuren zijn tot stand gebracht. Thans moet worden gezorgd voor goede tenuitvoerlegging en handhaving van deze wetgeving. Er is niet veel bereikt wat de bestrijding van *drugs* betreft. Bosnië en Herzegovina moet een staatsbeleid voor drugs ontwikkelen, passende wetgeving inzake drugs en precursoren aannemen en een staatsbureau voor drugs instellen, wil het een effectiever strijd tegen drugsmokkel kunnen voeren.

Enige vooruitgang is geboekt wat betreft de *politie*. Niet alleen is er overeenstemming bereikt over de algemene politiehervorming, maar ook zijn instanties op staatsniveau ingesteld, die inmiddels operationeel zijn. De inlichtingendiensten zijn samengevoegd. Er is gezorgd voor opleiding en uitrusting. Wat betreft de *bestrijding van georganiseerde criminaliteit en terrorisme* is een strategie goedgekeurd tegen mensenhandel. Verdere stappen zijn gezet op het gebied van strategie, wetgeving en structuren. Er is goede samenwerking tot stand gebracht met de internationale gemeenschap wat betreft de bestijding van terrorisme. Intensievere inspanningen zijn echter vereist, met name omdat de georganiseerde criminaliteit als een grote bedreiging voor de stabiliteit en de algemene sociaal-economische ontwikkeling van Bosnië en Herzegovina wordt beschouwd. De wetgeving inzake gegevensbescherming is nog steeds niet goedgekeurd – dit moet nu zonder verdere vertraging gebeuren. Goede tenuitvoerlegging van de wetten en vervolging van criminelen is van het grootste belang.

Kroatië

Kroatië staat niet voor ernstige problemen wat betreft het voldoen aan de **politieke criteria** voor het lidmaatschap. De problemen die sinds het uitbrengen van het advies¹³ waren gerezen wat betreft volledige medewerking met het Joegoslavië-tribunaal (ICTY) zijn inmiddels opgelost. Kroatië heeft over het algemeen verdere vorderingen gemaakt, maar op enkele belangrijke gebieden zijn aanhoudende verdere inspanningen nodig.

Vooruitgang is geboekt op het gebied van het justitiële stelsel, zoals de goedkeuring van een strategie voor justitiële hervorming en diverse procedurele en organisatorische verbeteringen. Gezien de omvang van dit gebied en de uitdagingen waarvoor men staat, is hier echter blijvende serieuze aandacht nodig, met name gezien de enorme achterstand bij de afhandeling van rechtszaken en de noodzaak van correcte uitvoering van de vonnissen. Er zijn verbeteringen opgetreden wat betreft de vervolging van oorlogsmisdrijven, maar er blijft een etnisch vooroordeel tegen Servische verdachten merkbaar.

Hoewel enige vooruitgang is geboekt bij het opzetten van het noodzakelijke wetgevende en institutionele kader moeten de maatregelen om corruptie aan te pakken, nog steeds een ernstig probleem in Kroatië, worden geïntensiveerd.

Op het gebied van mensenrechten en minderheden is een geschikt juridisch kader tot stand gebracht. De situatie van de minderheden is over het algemeen sinds het uitbrengen van het advies verbeterd. De uitvoering van met name de constitutionele wet inzake nationale minderheden verloopt echter traag. Serviërs en Roma worden nog steeds gediscrimineerd en er moeten dringend maatregelen worden genomen om hun situatie te verbeteren, met name op de arbeidsmarkt, en om binnen de meerderheid een positiever klimaat tot stand te brengen. Er is begonnen met de implementatie van een nieuwe Roma-strategie, maar er zijn nog grote uitdagingen. Bijzondere aandacht is nodig om ervoor te zorgen dat alle etnisch gemotiveerde incidenten correct worden onderzocht en dat daders worden vervolgd.

Wat regionale vraagstukken betreft: goede vorderingen zijn gemaakt inzake de terugkeer van vluchtelingen in termen van restitutie en herstel van woningen, maar een aantal termijnen is niet in acht genomen. Met name is weinig vooruitgang geboekt bij de tenuitvoerlegging van huisvestingsprogramma's voor voormalige huurders. De lopende inspanningen om de voor de duurzaamheid van de terugkeer vereiste economische en sociale voorwaarden te creëren, moeten worden versneld. Goede vooruitgang is geboekt op het gebied van regionale samenwerking, zowel in termen van verbetering van de bilaterale betrekkingen met de buurlanden als wat betreft regionale initiatieven. Kroatië heeft het verdrag inzake de Zuidoost-Europese Energiegemeenschap ondertekend. Serieuze inspanningen zijn echter nodig om definitieve oplossingen te vinden voor alle hangende bilaterale vraagstukken, met name grensvraagstukken en alle nog openstaande vraagstukken in verband met onroerend goed. Sinds het uitbrengen van het Advies waren problemen gerezen wat betreft volledige medewerking met het Joegoslavië-tribunaal, wat er rechtstreeks toe heeft bijgedragen dat de voor maart 2005 geplande aanvang van de toetredingonderhandelingen is uitgesteld. De situatie is inmiddels echter verbeterd: in oktober 2005 verklaarde de hoofdaanklager van het Joegoslavië-tribunaal dat volledige medewerking wordt verleend. Naar aanleiding hiervan kon de Raad op 3 oktober 2005 concluderen dat aan de voorwaarden voor het openen van de toetredingsonderhandelingen was voldaan. De onderhandelingen werden op dezelfde dag

¹³ COM(2004) 257 van 20 april 2004.

formeel geopend. In zijn conclusies bevestigde de Raad dat blijvende volledige medewerking met het Joegoslavië-tribunaal gedurende het gehele toetredingsproces een voorwaarde voor vorderingen blijft. Werkt Kroatië in welke fase dan ook minder dan volledig mee, dan kunnen de onderhandelingen worden opgeschort.

Wat de **economische criteria** betreft: Kroatië kan worden beschouwd als een functionerende markteconomie. Het land moet in staat worden geacht op de middellange termijn het hoofd te bieden aan de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de Unie, mits het doorgaat met de uitvoering van het hervormingsprogramma om de nog resterende zwakke punten aan te pakken. De politieke consensus over de grondbeginselen van een markteconomie lijkt te hebben standgehouden. Mede door een op stabiliteit gericht macro-economisch beleid is de inflatie relatief laag en de wisselkoers stabiel. De aanzienlijke tekorten op de begroting en de lopende rekening zijn verminderd en maatregelen zijn genomen om de beheersing van de uitgaven voor gezondheidszorg en het pensioenstelsel te verbeteren. Het privatiseringsproces is in 2005 weer enigszins op tempo gekomen en de procedures voor de registratie van bedrijven en grond zijn vereenvoudigd. De bancaire sector is blijven groeien en het toezicht is verder verbeterd. De wegeninfrastructuur is verbeterd als gevolg van de grote investeringen in het autowegennet.

Na het verschijnen van particuliere dienstverleners is vooruitgang geboekt bij de liberalisering van de telecommunicatiesector, met positieve gevolgen voor de ontwikkeling van infrastructuur. Er zijn belangrijkste eerste stappen gezet om het verliesgevende spoorwegnet te herstructureren. De Kroatische economie is reeds sterk verbonden met die van de Unie, en de regionale integratie is toegenomen.

De aanzienlijke externe en begrotingsonevenwichtigheden betekenen echter potentiële risico's voor de macro-economische stabiliteit. Er moet daarom nog sterker worden gestreefd naar consolidatie van de begroting, gesteund door structuurmaatregelen, met name op het gebied van subsidies en sociale overdrachten. De ontwikkeling van een levendiger particuliere sector en de buitenlandse directe investeringen ondervinden hinder van de complexe regelgeving en de tekortkomingen bij het openbaar bestuur en de rechtbanken en de trage procedures voor het betreden en verlaten van de markt. De handhaving van eigendomsrechten en rechten van crediteuren wordt nog steeds ondermijnd door een gebrekkig werkend justitieel stelsel. Er vinden nog steeds aanzienlijke overheidsinterventies in de economie plaats en er is weinig vooruitgang geboekt bij de herstructurering van de grote staatsbedrijven, met name in de sectoren scheepsbouw, staal en energie. Versterking van de financiële discipline van de staatsbedrijven blijft een bijzondere uitdaging voor het economisch beleid. Om Kroatië's concurrentiepositie te versterken en de vooruitzichten voor duurzame investeringen en groei te verbeteren, moeten geconstateerde zwakke punten en problemen vastberaden worden aangepakt.

Wat het vermogen van Kroatië betreft om de **verplichtingen van het lidmaatschap op zich te nemen**, is sinds het uitbrengen van het advies enige vooruitgang geboekt, met name ten aanzien van de aanpassing van de wetgeving aan het acquis op gebieden als het vrije verkeer van goederen, overheidsopdrachten en de informatiemaatschappij. Goede vorderingen zijn ook gemaakt op het gebied van onderwijs en cultuur en buitenlands, veiligheids- en defensiebeleid.

Kroatië moet de aanpassing van de wetgeving echter over de gehele linie voortzetten, en tegelijkertijd zorgen voor versterking van de bestuurlijke en justitiële structuren die voor

effectieve handhaving van het acquis noodzakelijk zijn. In vele gevallen is de handhaving zwak en de bestuurlijke capaciteit nog wisselend.

In het bijzonder moet Kroatië sterkere inspanningen leveren om zijn wetgeving aan te passen aan het acquis en effectief ten uitvoer te leggen en te handhaven op de volgende gebieden: vrij verkeer van kapitaal, vennootschapsrecht, informatiemaatschappij en media, visserij, vervoer, energie, bescherming van de consument en de gezondheid, douane-unie en financiële controle.

Kroatië moet aanzienlijke, aanhoudende inspanningen leveren om zijn wetgeving aan te passen aan het acquis en effectief ten uitvoer te leggen en te handhaven op de volgende gebieden: vrij verkeer van goederen, overheidsopdrachten, vrij verkeer van werknemers, vestigingsrecht en vrij verkeer van diensten, financiële diensten, mededingingsbeleid, landbouw en plattelandontwikkeling, voedselveiligheid, belastingheffing, sociaal beleid en werkgelegenheid, regionaal beleid, juridische en fundamentele rechten en justitie, vrijheid en veiligheid.

Wat het milieu betreft zijn zeer aanzienlijke inspanningen vereist, met inbegrip van aanzienlijke investeringen en versterking van de bestuurlijke capaciteit voor de handhaving van het acquis.

Servië en Montenegro

Wat betreft de **politieke situatie** en de stand van de *democratie en de rechtsstaat* in Servië en Montenegro is de constitutionele en rechtszekerheid nog precair. Hoewel de legitimiteit van het parlement van de Statenunie is hersteld en het functioneren van het Servische parlement door de vaststelling van een nieuw reglement van orde is verbeterd, zijn er in het functioneren van de democratische instellingen nog steeds structurele zwakke punten aan te wijzen. Er is geen werkelijke vooruitgang geboekt ten aanzien van de herziening van de grondwetten van de twee republieken.

De constitutionele vraagstukken in Servië en Montenegro, met name waar het gaat om de verhouding tussen de twee republieken en het functioneren van de instellingen van de Statenunie, moeten in een opbouwende geest worden aangepakt, waarbij het Constitutioneel handvest van Servië en Montenegro volledig wordt geëerbiedigd. Dit geldt ook voor een mogelijk referendum over onafhankelijkheid van de republieken. Een dergelijke referendum zal moeten voldoen aan de internationaal erkende democratische normen, dit in het licht van de aanbevelingen die de commissie van Venetië zal uitbrengen.

In beide republieken zijn vorderingen gemaakt met het juridische kader voor de hervorming van het openbaar bestuur, maar de uitvoering van die hervormingen verkeert nog in een zeer vroeg stadium. Wat de hervorming van het openbaar bestuur van de Statenunie betreft, is weinig vooruitgang geboekt. De bestuurlijke capaciteit is over het algemeen nog zwak. Bestuurlijke structuren voor de onderhandelingen over een stabilisatie- en associatieovereenkomst zijn opgezet op het niveau van de statenunie en in de twee republieken.

De hervorming van defensie ondervindt nog ernstige tegenwerking als gevolg van onvoldoende democratische controle en een gebrek aan transparant financieel beheer.

Het gerechtshof van de Statenunie is inmiddels met zijn werkzaamheden begonnen, maar zijn capaciteit is nog zwak en de overeenstemming over de reikwijdte van zijn bevoegdheden is nog nauwelijks op de proef gesteld. De overdracht van bevoegdheden van de militaire naar de burgerlijke rechtbanken is soepel verlopen, maar er is nog een aanzienlijke achterstand bij de afhandeling van bestuurlijke zaken. Het justitiële stelsel heeft nog steeds, met name in Servië, te kampen met ernstige zwakke punten, en zijn onafhankelijkheid wordt aangetast door onrechtmatige politieke inmenging.

Corruptie blijft een ernstig probleem. Er is enige vooruitgang geboekt bij het opzetten van strategieën voor corruptiebestrijding, maar die moeten nu (in Servië) worden voltooid en daadwerkelijk ten uitvoer gelegd.

Wat de eerbiediging van de *mensenrechten* betreft: Servië en Montenegro heeft vorderingen gemaakt bij de uitvoering van de verplichtingen die zijn aangegaan bij de toetreding tot de Raad van Europa, met name de benoeming van de vertegenwoordiger van de regering bij het Europees Hof voor de rechten van de mens. Er hebben zich problemen voorgedaan met de vrijheid van meningsuiting en de civiele samenleving. Er zijn gevallen van mishandeling door de politie geweest. Er is weinig vooruitgang te melden ten aanzien van het onderzoek naar misdrijven die zijn begaan tijdens het vorige regime. Er is nog geen omvattende antidiscriminatiewetgeving. Er is enige vooruitgang wat de eerbiediging van de *rechten van minderheden* betreft, hoewel er nog incidenten plaatsvinden.

Servië en Montenegro heeft in de periode tot aan het uitbrengen van het verslag van de Commissie over de stand van de voorbereidingen op het openen van SAO-onderhandelingen aanzienlijke vorderingen gemaakt wat betreft de *medewerking met het Joegoslavië-tribunaal*: met name de uitlevering van een significant aantal aangeklaagden aan het tribunaal in Den Haag. Sindsdien wordt soepele medewerking verleend ten aanzien van vrijstellingen voor getuigen en toegang tot documenten, hoewel er soms nog tegenwerking is van de kant van bepaalde bestuursonderdelen en het leger. Servië en Montenegro heeft nog enige beperkte vooruitgang geboekt met het voor het gerecht brengen van voortvluchtige aangeklaagden. Dit moet zo doorgaan tot volledig met het Joegoslavië-tribunaal wordt meegewerkt.

Wat de naleving van *Resolutie 1244 van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties over Kosovo* betreft, kan worden gemeld dat Belgrado de dialoog met Priština over technische vraagstukken van gemeenschappelijk belang heeft geïntensiveerd. De Serviërs in Kosovo zijn echter niet actief aangemoedigd om in de voorlopige instellingen voor zelfbestuur te participeren. Een constructieve opstelling van Belgrado wat betreft de kwestie–Kosovo zal de Europese vooruitzichten van Servië en Montenegro bevorderen, terwijl tegenwerking daarvoor een belemmering zal vormen.

De regionale samenwerking op multilateraal en bilateraal niveau is opnieuw verbeterd, hoewel zich sporadisch nog problemen voordoen.

In beide republieken functioneert de **economie** in zekere mate volgens functionerende marktbeginselen. Er zijn verdere ingrijpende hervormingen nodig om de tekortkomingen op het gebied van het concurrentievermogen aan te pakken.

De economische activiteit in Servië bleef in het eerste halfjaar van 2005 relatief levendig. Er werd een strakker begrotingsbeleid gevoerd, wat met name samenhang met een sterke binnenlandse vraag en betere belastinginning. Het handelstekort werd in het eerste halfjaar van 2005 kleiner en de internationale reserves staan op een beter niveau. De afronding van de

onderhandelingen met de club van Londen (commerciële crediteuren) in 2004 heeft bijgedragen tot een verkleining van de buitenlandse schuld. De structurele hervormingen zijn weer op tempo gekomen, en met name is verdere vooruitgang geboekt bij de herstructurering en privatisering van de bancaire sector.

De inzet van de regering voor macro-economische stabilisatie en structurele hervormingen is echter matig. De inflatie en de loondruk zijn gestegen en de externe onevenwichtigheden zijn nog aanzienlijk. Ook de arbeidsmarkten vertonen nog zeer sterke onevenwichtigheden. Het bedrijfsleven wordt nog gehinderd door bureaucratische obstakels, en het trage en inefficiënte functioneren van het justitiële stelsel tast de economische ontwikkeling ernstig aan. Het aandeel van de particuliere sector in het BBP blijft relatief bescheiden en de concurrentie is zwak. Ondanks de vorderingen die met de privatisering zijn gemaakt, is er nog steeds geen sprake van een competitieve en dynamische particuliere sector. De overheidssector absorbeert nog een groot deel van de middelen, wat de vrije interactie van de marktkrachten ondermijnt en een hindernis vormt voor efficiënte toewijzing van middelen. De verliezen van bedrijven in staatseigendom of collectieve eigendom vormen nog steeds een belasting voor de overheidsfinanciën.

De economische groei is sterker geworden in Montenegro. De inflatie is opnieuw gedaald en de prijsliberalisering is bijna voltooid. De privatisering is verder gevorderd. De werkloosheid is iets gedaald. Het begrotingstekort van de overheid is in 2004 verkleind. Het bankkrediet is gestegen, hoewel het aanvangsniveau laag was, naarmate het vertrouwen in het bankwezen zich weer herstelde.

De externe onevenwichtigheden werden echter ernstiger en de buitenlandse schuld is toegenomen. Het aandeel van de particuliere sector is nog relatief bescheiden. De ontwikkeling van de particuliere sector wordt nog belemmerd door de zwakke punten van het justitiële stelsel. De sterke loonstijging tast het concurrentievermogen van de export en de werkgelegenheid aan.

Servië en Montenegro heeft vooruitgang geboekt wat betreft het voldoen aan de **Europese normen**. Wat de *interne markt* betreft hebben beide republieken goede vorderingen gemaakt. Aanhoudende inspanningen zijn nu nodig om de wetgevende en de bestuurlijke capaciteit te vergroten met het oog op hun toekomstige verplichtingen in het kader van de stabilisatie- en associatieovereenkomst. Ook moet worden vermeden dat nieuwe onderlinge hindernissen ontstaan.

Beide republieken hebben enige vooruitgang geboekt op het gebied van het *vrije verkeer van goederen*. Er kunnen geen bijzondere ontwikkelingen worden gemeld ten aanzien van normalisatie en certificatie. Op het gebied van het *vrije verkeer van personen* en het *recht van vestiging* hebben zich geen significante ontwikkelingen voorgedaan. Wat betreft de *vrijheid van dienstverlening* kunnen goede vorderingen worden gemeld voor Servië, waar een aantal nieuwe wetten op het gebied van financiële diensten is aangenomen. Er zijn in de republieken slechts beperkte ontwikkelingen te melden ten aanzien van het *vrije verkeer van kapitaal*. In Montenegro zijn een nieuwe deviezenwet en een wet inzake transacties in buitenlandse valuta en kapitaaltransacties goedgekeurd, waarmee kapitaalbewegingen verder zijn geliberaliseerd. Er is geen vooruitgang geboekt ten aanzien van het vrije verkeer van kapitaal binnen de Statenunie, aangezien de centrale banken van de twee republieken nog niet de laatste hand hebben gelegd aan de overeenkomst inzake een volledig operationeel stelsel van corresponderende rekeningen.

Enige vooruitgang is te melden wat betreft de *douane*. Servië heeft wijzigingen goedgekeurd van de douanewet en de wet inzake het douanetarief, waarbij de tariefnomenclatuur wordt geharmoniseerd met de gecombineerde nomenclatuur van de EU. Montenegro heeft wijzigingen goedgekeurd van de douanewet en de wet inzake de douanediens. De bestuurlijke en operationele capaciteit van de douaneautoriteiten van de twee republieken wordt beter, maar moet nog aanzienlijk worden versterkt. Op het gebied van de *mededinging* is in beide republieken nieuwe antitrustwetgeving goedgekeurd en zijn basisstructuren opgezet voor toezicht op overheidssteun. Er zijn nog verdere inspanningen nodig om de regelingen van de republieken voor antitrust en controle op overheidssteun operationeel te maken. Op het gebied van *overheidsopdrachten* zijn voor Servië geen wetgevende of bestuurlijke ontwikkelingen te melden. Montenegro heeft enige beperkte vooruitgang geboekt door de instellingen van de Statenunie onder de regels voor overheidsopdrachten te laten vallen. De bestuurlijke capaciteit voor de tenuitvoerlegging en handhaving van de wetgeving inzake overheidsopdrachten moet aanzienlijk worden versterkt, met name in Montenegro. Beide republieken moeten ervoor zorgen dat bedrijven uit één republiek nationale behandeling krijgen in de andere en dat de instellingen van de Statenunie onder de wettelijke regels voor overheidsopdrachten vallen. Wat *intellectuele-eigendomsrechten* betreft is in beide republieken enige vooruitgang geboekt op wetgevingsgebied. Montenegro heeft een kaderwet voor de tenuitvoerlegging van intellectuele-eigendomsrechten vastgesteld. Wat de handhaving betreft wordt de situatie geleidelijk beter, maar verdere maatregelen moeten met vastberadenheid worden uitgevoerd. De rol van het bureau voor intellectueel eigendom van de Statenunie moet door beide republieken volledig worden erkend, en dit bureau moet over de nodige bestuurlijke capaciteit kunnen beschikken om zijn taken te vervullen.

Op het gebied van het *sectoraal beleid* is enige vooruitgang geboekt, zij het niet overal evenveel. Wat *industrie en het midden- en kleinbedrijf* betreft hebben beide republieken enige vorderingen gemaakt met de implementatie van het Europees Handvest voor het midden- en kleinbedrijf. Enige vooruitgang is te melden wat betreft de *landbouw*. Met name heeft Servië de bestuurlijke capaciteit van het ministerie van Landbouw versterkt en nieuwe kaderwetgeving vastgesteld op veterinair gebied. Wat het *milieu* betreft is in beide republieken slechts beperkte vooruitgang geboekt. Met name heeft Montenegro een wet aangenomen inzake geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging. Beide republieken hebben enige vooruitgang geboekt op *vervoersgebied*, met name door de deelname aan het kernnetwerk voor regionaal vervoer in Zuidoost-Europa. Beide republieken hebben vooruitgang geboekt op het gebied van *energie*. In Servië is het Energiebureau nu operationeel en is de strategie voor energieontwikkeling in de periode tot 2015 goedgekeurd. De ontbundeling van het staatsbedrijf voor elektriciteit is voortgezet. In Montenegro is enige vooruitgang geboekt wat de herstructurering van de elektriciteitssector betreft. Servië en Montenegro hebben het verdrag inzake de Zuidoost-Europese Energiegemeenschap ondertekend.

Op het gebied van *informatiemaatschappij en media* is enige vooruitgang te melden. In Servië is een eind gekomen aan het monopolie op de vaste telefonie, maar door gebrek aan financiering is het telecommunicatieagentschap nog steeds niet operationeel. In Montenegro is de privatisering van de teleco-aanbieder van vaste telefonie voltooid. Wat het *audiovisueel* beleid betreft is in Servië geen vooruitgang geboekt: de omroepwet is gewijzigd door verlenging van de termijn voor de omvorming van de Servische Radio- en Televisiemaatschappij van zijn huidige door de regering gecontroleerde rol in een openbare omroepdienst. Ook is de privatisering uitgesteld van omroepen die door plaatselijke

overheden worden geëxploiteerd. In Montenegro heeft de Omroepraad een aanbestedingsprocedure ingesteld voor het verlenen van zendmachtigingen.

Wat betreft *justitie, vrijheid en veiligheid* is geen werkelijke vooruitgang geboekt op gebieden waar bevoegdheden worden gedeeld door de Statenunie en de twee republieken. De twee republieken hebben nog steeds verschillende visumregelingen. In beide republieken wordt nog gewerkt aan de nationale strategie voor geïntegreerde *grenscontrole*. In Servië is vertraging opgetreden bij de overdracht van de grenscontrole van het leger naar de politie. Wat betreft *asiel* zijn de republieken nog niet toegekomen aan goedkeuring van de wetten die nodig zijn voor de tenuitvoerlegging van de kaderwet van de Statenunie. Wat betreft *migratie*: er moet worden gezorgd voor volledige handhaving van de overnameovereenkomsten.

Wat betreft gebieden die onder de bevoegdheid van de republieken vallen: er is enige vooruitgang op wetgevingsgebied geboekt bij de bestrijding van *witwassen*. Wat betreft de hervorming van de *politie*: in Montenegro is vooruitgang geboekt met de goedkeuring van de politiewet en de wet inzake de nationale veiligheidsdienst. In Servië is de nieuwe wetgeving inzake politie en de veiligheidsdiensten nog steeds niet goedgekeurd. De *georganiseerde criminaliteit* geeft nog steeds aanleiding tot ernstige bezorgdheid in beide republieken. Een strategie voor de bestrijding van corruptie en georganiseerde criminaliteit is goedgekeurd in Montenegro.

Kosovo

De **politieke situatie** in Kosovo was stabiel gedurende de parlementsverkiezingen en de aansluitende vorming van de coalitieregering, alsmede toen de voormalige premier door het Joegoslavië-tribunaal (ICTY) werd aangeklaagd en deze zich vrijwillig overgaf. Het aanzienlijk democratisch tekort en het gebrek aan efficiency verzwakken echter de voorlopige instellingen voor zelfbestuur.

De betrekkingen tussen de Kosovo-Serviërs en de Kosovo-Albanezen blijven moeizaam. De boycot door de Kosovo-Serviërs van de verkiezingen van 2004 heeft hun vermogen ondermijnd om de legitieme knelpunten voor hun gemeenschap met democratische middelen op te lossen. Tegelijkertijd heeft de Kosovo-Albanese meerderheid niet de noodzakelijke voorwaarden gecreëerd om de deelname van de Kosovo-Serviërs aan het politieke proces te vergemakkelijken. De implementatie van de hervorming met betrekking tot het zelfbestuur werd door deze situatie verstoord.

In het algemeen moet de rechtsstaat aanzienlijk worden versterkt. Een van de problemen die daarbij een rol spelen is de juridische onzekerheid die bestaat met betrekking tot de wetten die van toepassing zijn in Kosovo. Het bestuur van justitie blijft een aanzienlijk probleem omdat er steeds meer achterstand is. De justitiële instellingen en de instanties voor rechtshandhaving moeten ingrijpend worden verbeterd om de wet volledig te kunnen handhaven, met name wat betreft eigendomsrechten en de bestrijding van georganiseerde en financiële criminaliteit. Corruptie is wijdverbreid en er is een gebrek aan samenhangende en krachtige maatregelen om deze te bestrijden.

De bestuurlijke capaciteit van Kosovo blijft extreem zwak. Het openbaar bestuur is inefficiënt en niet immuun voor politieke beïnvloeding, en er wordt niet altijd onpartijdig opgetreden. Hoewel er een rechtsgrondslag is voor het ambtenarenapparaat en het beheer van de overheidsfinanciën, is er een gebrek aan transparantie en afleggen van verantwoording. De coördinatie op centraal niveau moet worden verbeterd en de relatie tussen het centrale en

gemeentelijke niveau moet verder worden gedefinieerd. De verbetering van de publieke basisdienstverlening aan alle gemeenschappen is een prioriteit, vooral om de vraag naar diensten van de parallelle structuren te verminderen die in de meeste Kosovo-Servische gemeenten blijven bestaan.

Er zijn verdere vorderingen geboekt met de verbetering van de vrijheid van meningsuiting, met de totstandbrenging van het regelgevend kader voor onafhankelijke media en de totstandkoming van twee nieuwe academische instellingen om de kwaliteit van de journalistiek te bevorderen. Er is een antidiscriminatiewet goedgekeurd, maar deze moet nu volledig worden geïmplementeerd, wil deze de rechten van de meest kwetsbare groepen, met name vrouwen en kinderen, voldoende beschermen. Het instituut van de ombudsman/-vrouw is een cruciale rol blijven spelen bij het waarborgen van de mensenrechten en de bescherming van minderheden.

Er zijn van de zijde van de instellingen van Kosovo inspanningen geleverd met betrekking tot het brede publiek om gewelddaden tegen minderheidsgroepen te veroordelen, de vertegenwoordiging van minderheden te verbeteren en de terugkeer van vluchtelingen te bevorderen, maar het is tot dusver bij verklaringen gebleven die niet op plaatselijk niveau in de praktijk zijn gebracht. De situatie waarin etnische minderheden verkeren blijft dan ook extreem moeilijk. Het gebruik van minderheidstalen bij de centrale en gemeentelijke overheid is onvoldoende en belemmert de participatie in deze instellingen. Ook is de toegang van de minderheden tot de publieke dienstverlening een probleem. Wat de terugkeer van vluchtelingen en ontheemden betreft, het aantal teruggekeerde personen blijft laag. De onzekerheid over de toekomstige status van Kosovo en de angst voor de veiligheidssituatie remmen, samen met de slechte werkgelegenheidsvooruitzichten, de terugkeer van Kosovo-Serviërs en andere gemeenschappen af. Bijzondere aandacht moet worden besteed aan de zorg voor duurzame bestaansmiddelen voor alle minderheden die in Kosovo wonen, en de situatie van de Roma, de Ashkalija en de Egyptische gemeenschap, met name waar dit personen betreft die in slechte gezondheidsomstandigheden leven, moet dringend worden verbeterd.

De technische dialoog met Belgrado is hervat en de deelname van Kosovo aan regionale samenwerkingsinitiatieven is verbeterd.

De opening van overleg over de toekomstige status van Kosovo is een uitdaging voor de gehele regio. De sterke gehechtheid van alle partijen aan een multi-etnisch, stabiel en democratisch Kosovo is essentieel bij de totstandkoming van een duurzame oplossing die de veiligheid en stabiliteit van de regio versterkt, en zorgt voor verdere toenadering tot de EU.

De **economie** van Kosovo opereert binnen een langzaam opkomend kader van functionerende marktbeginzelen. Verdere krachtvolle hervormingsinspanningen zijn vereist om de ernstige tekortkomingen aan te pakken wat de concurrentiepositie van de economie betreft.

De monetaire stabiliteit is gewaarborgd door het gebruik van de euro als voornaamste betaalmiddel. De inflatie was negatief in de tweede helft van 2004 en de beginperiode van 2005. Er is vooruitgang geboekt met de structurele hervormingen; wat dit betreft kon vooral de privatisering van ondernemingen in sociale eigendom sinds medio 2004 versneld worden doorgevoerd. Twee ondernemingen in staatseigendom zijn geprivatiseerd. De autoriteiten hebben het liberale handels- en arbeidsmarktbeleid voortgezet en gezorgd voor relatief gemakkelijke markttoegang en een over het algemeen gunstig ondernemingsklimaat. Er was sprake van matige buitenlandse directe investeringen; deze hadden plaats in de context van versnelde privatisering.

De economische groei was echter zwak; deze had ook te lijden onder de daling van de steun van buitenlandse donors en een gebrek aan dynamiek in de economie. De werkloosheid blijft hoog en het tekort op de lopende rekening is nog steeds aanzienlijk. De beleidsmix was niet geheel passend: vooral de sterke toename van de uitgaven heeft geleid tot een fors begrotingstekort in 2004. De herstructurering van het elektriciteitsbedrijf is uitgesteld; dit komt vooral door het tekort aan middelen voor de financiering van de investeringsbehoeften. De situatie met betrekking tot eigendomsrechten blijft problematisch. Juridische onzekerheid en zwakke punten op het gebied van implementatie van wetgeving en handhaving van contracten blijven de ontwikkeling van de particuliere sector en ook de investeringen in die sector hinderen. De beëindiging van bedrijfsactiviteiten blijft moeilijk en neemt veel tijd in beslag; dit komt vooral door enkele zwakke punten in het rechtsstelsel. De ontoereikende basisinfrastructuur blijft een hinderpaal voor de economische bedrijvigheid. De stijging van de reële lonen heeft de concurrentiepositie van de Kosovaarse export ondermijnd.

Kosovo heeft op tal van gebieden vooruitgang geboekt wat de aanpassing betreft aan **Europese normen**, zij het niet op alle gebieden in dezelfde mate.

Nieuwe wetten en beleidsvormen worden inmiddels in de conceptfase en tijdens de formulering van de eerste versies in de ministeries en het Bureau voor Europese integratieprocessen gecontroleerd op hun mate van overeenstemming met de EU-normen. Zeven ministeries hebben eenheden opgericht voor EU-integratie, waarvan enkele gesteund door externe experts. Het tekort aan gekwalificeerde plaatselijke juridische experts in EU-wetgeving vormt een hinderpaal en er zijn al moeilijkheden ontstaan bij de omzetting van nieuwe wetgeving. Ondanks deze vooruitgang is geen van deze structuren binnen de openbare dienst volledig geconsolideerd, en is ook het parlementair comité inzake internationale samenwerking en EU-integratie nog niet volledig operationeel.

Op het gebied van de *interne markt* is enige vooruitgang geboekt met betrekking tot de goedkeuring van nieuwe wetgeving. De herziene wet inzake *overheidsopdrachten* is gebaseerd op de EU-regels, maar is nog steeds in behandeling in het parlement. Er is geen vooruitgang genoteerd op het gebied van de wetgeving inzake *intellectuele eigendom*. Er zijn positieve ontwikkelingen genoteerd op het gebied van *douane*, voornamelijk wat de implementatie van een geïntegreerd tarief voor Kosovo en het douanewetboek betreft. Er zijn enkele vorderingen geconstateerd op het gebied van *belasting*: de geleidelijke aanpassing aan het EU-acquis is gaande. In 2005 is Kosovo overgestapt op een vereenvoudigd systeem met twee soorten inkomstenbelasting. De capaciteit van de belastingdienst inzake inning en controle moet worden verbeterd en de fraude met de accijnzen moet worden aangepakt.

Wat de ontwikkeling betreft van *sectoraal beleid*, is de implementatie van het Europees Handvest voor het midden- en kleinbedrijf voortgezet. Er is een wet uitgevaardigd inzake steun aan het MKB. Ondanks het potentieel van de *landbouw* in Kosovo, blijft deze sector onvoldoende geëxploiteerd, terwijl cruciale uitdagingen, zoals zwakke infrastructuur, eigendomsrechten, slecht afgestemd krediet, inefficiënte mechanismen voor kwaliteitscontrole en geringe scholing, dringend moeten worden aangepakt. Op het gebied van *milieu* heeft Kosovo vooruitgang geboekt met de aanpassing aan het EU-acquis met de goedkeuring van wetgeving inzake de water- en luchtkwaliteit, en verordeningen inzake milieueffectbeoordeling. De regering heeft een strategie voor milieubescherming goedgekeurd en er wordt gewerkt aan een milieuactieplan met een looptijd van vijf jaar. Er zijn vorderingen op het gebied van *vervoer*; Kosovo is betrokken bij regionale vervoersinitiatieven. De luchthaven van Priština staat inmiddels onder civiele controle en is geprivatiseerd. Kosovo is betrokken bij de uitbreiding van de Europese gemeenschappelijke

luchtvaartruimte tot Zuidoost-Europa. Wat *energie* betreft, heeft Kosovo het Verdrag inzake de Zuidoost-Europese Energiegemeenschap medeondertekend. Wat telecommunicatie en postdiensten betreft, in juni 2005 zijn de nieuwe postcodes in gebruik genomen.

Wat *justitie, vrijheid en veiligheid* betreft, is de situatie nog steeds onbevredigend. Er is enige vooruitgang geboekt met het wetgevingskader voor de bestrijding van het *witwassen van geld*, maar de implementatiemechanismen moeten nog fors worden verbeterd. Er moet nog steeds een omvattende strategie voor de bestrijding van drugs worden opgesteld, zowel wat de drugshandel als het toenemende drugsmisbruik op plaatselijke schaal betreft. De overdracht van bevoegdheden aan de politiedienst van Kosovo is lopende. Verdere opbouw van capaciteit is echter noodzakelijk, met name wat betreft onderzoek, management en leiding. Meer vorderingen zijn nodig om criminelen voor het gerecht te brengen en de rechtsstaat te handhaven. De bestrijding van *georganiseerde criminaliteit* en financiële criminaliteit moet worden verbeterd en de plaatselijke capaciteit moet verder worden ontwikkeld met het oog op de eventuele toekomstige overdracht van bevoegdheden aan plaatselijke autoriteiten.

Turkije

De politieke overgang in Turkije is lopende en het land blijft in voldoende mate voldoen aan de **politieke criteria** van Kopenhagen. Belangrijke wetgevende hervormingen zijn inmiddels in werking getreden en deze moeten leiden tot structurele veranderingen in het rechtsstelsel, met name wat justitie betreft. Het tempo van de veranderingen is in 2005 echter afgenomen en de uitvoering van de hervormingen blijft ongelijkmatig. De mensenrechtenschendingen nemen weliswaar af, maar komen nog steeds voor en er is dringend behoefte aan implementatie van reeds goedgekeurde wetgeving en, voor bepaalde gebieden, nieuwe wetgevende initiatieven. Aanzienlijke verdere inspanningen zijn vereist met betrekking tot de fundamentele vrijheden en de mensenrechten, met name vrijheid van meningsuiting, rechten van vrouwen, religieuze vrijheden, vakbondsrechten, culturele rechten en verdere versterking van de bestrijding van foltering en mishandeling. Turkije moet met name het hervormingsproces beter integreren in de werkzaamheden van alle openbare bestuursinstellingen. De verbintenis van Turkije om verdere politieke hervormingen door te voeren moet worden omgezet in concretere verwezenlijkingen die tot voordeel zijn voor elke Turkse burger, ongeacht zijn of haar origine.

Wat de *democratie en de rechtsstaat* betreft, zijn aanzienlijke structurele hervormingen doorgevoerd, voornamelijk wat het functioneren van justitie betreft. Zes in de aanbeveling van de Commissie van 2004 genoemde wetten zijn inmiddels in werking getreden. De implementatie in de praktijk is echter niet altijd even gelijkmatig. Enerzijds blijkt uit diverse vonnissen dat justitie steeds meer rekening houdt met de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Anderzijds hebben enkele besluiten, vooral met betrekking tot de vrijheid van meningsuiting over traditioneel gevoelige onderwerpen, tot vervolging en zelfs veroordeling van personen geleid. De hervorming van de relatie burgermaatschappij-leger is voortgezet, maar het leger oefent nog steeds grote invloed uit met publieke verklaringen over politieke ontwikkelingen en regeringsbeleid.

Wat de *bescherming van de mensenrechten en de rechten van minderheden* betreft, is er, ondanks enige vooruitgang, nog steeds een gemengd beeld. Wat de bestrijding van foltering en mishandeling betreft, zijn opnieuw bepalingen in werking getreden die het reeds omvattende wetgevingskader verder aanvullen; dit soort praktijken neemt dan ook verder af. Er zijn toch nog steeds regelmatig berichten van foltering en mishandeling, en de daders blijven helaas vaak ongestraft.

Er is vooruitgang geboekt met de wetgeving inzake de uitoefening van de fundamentele vrijheden, met name dankzij de inwerkingtreding van een nieuw wetboek van strafrecht en een nieuwe wet inzake verenigingen; in de praktijk genieten zowel personen als maatschappelijke organisaties meer vrijheid dan in het verleden. Toch worden er nog steeds personen vervolgd en veroordeeld, omdat zij gebruik hebben gemaakt van het recht op het uiten van een niet-gewelddadige mening, en wordt op de activiteiten van bepaalde verenigingen nog steeds druk uitgeoefend. In deze context worden uitspraken van rechtbanken op basis van artikel 301 nauwgezet gevolgd.

Er zijn nog steeds berichten dat het leger bij demonstraties onevenredig veel geweld gebruikt. Wat de vrijheid van religie betreft, hebben religieuze minderheden en gemeenschappen, ondanks enkele ad-hocmaatregelen, nog steeds geen rechtspersoonlijkheid. Hun problemen moeten dringend worden opgelost door de goedkeuring van een omvattend wetgevingskader dat strookt met de Europese normen. Er moet meer aandacht worden geschonken aan de rechten van vrouwen, aangezien er ernstige zorg blijft bestaan over het geweld jegens vrouwen.

Hoewel het gebruik van andere talen dan het Turks nu vaker wordt getolereerd, zijn de mogelijkheden om culturele rechten uit te oefenen nog steeds beperkt. Uitzending van programma's in het Koerdisch door plaatselijke omroepen is nog steeds niet toegestaan, Koerdische taalcurssussen zijn door verboden getroffen en in bepaalde gevallen worden nog steeds politici veroordeeld wegens het gebruik van de Koerdische taal. Turkije hanteert nog steeds een restrictieve benadering van minderheidsrechten en culturele rechten.

Hoewel er in toenemende mate een consensus ontstaat over de noodzaak om de economische, culturele en sociale ontwikkeling van het Zuidoosten aan te pakken, is weinig concrete vooruitgang geboekt. Bovendien is de veiligheidssituatie verslechterd sinds de hervatting van het geweld door de PKK. Binnenslands ontheemden worden nog steeds geconfronteerd met een aantal moeilijkheden.

Wat regionale vraagstukken betreft: de Turkse regering heeft bij diverse gelegenheden gesteld dat zij blijft streven naar een alomvattende regeling voor de kwestie-Cyprus overeenkomstig het plan van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties. Turkije heeft op 29 juli het aanvullend protocol tot aanpassing van de associatieovereenkomst tussen de EG en Turkije in verband met de toetreding van tien nieuwe lidstaten ondertekend. Tegelijkertijd gaf Turkije een eenzijdige verklaring af die luidde dat deze ondertekening geen formele erkenning van de Republiek Cyprus inhield. De EU verklaarde op 21 september dat de verklaring van Turkije niet van invloed is op de verplichtingen van Turkije op grond van het aanvullend protocol. In de EU-verklaring werd benadrukt dat erkenning van alle lidstaten een noodzakelijk onderdeel van het toetredingsproces is. Ook werd onderstreept dat steun moet worden verleend aan de inspanningen van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties om een alomvattende regeling voor de kwestie-Cyprus tot stand te brengen die bijdraagt aan vrede en stabiliteit en harmonieuze betrekkingen in de regio. Turkije blijft zijn veto uitspreken over het lidmaatschap van Cyprus van bepaalde internationale organisaties en de overeenkomst van Wassenaar inzake de gedragscode betreffende wapenuitvoer en goederen voor tweërlei gebruik. De betrekkingen tussen Griekenland en Turkije zijn zich positief blijven ontwikkelen. Ondanks 31 besprekingsronden sinds 2002 zijn de partijen echter nog niet in staat gebleken tot een alomvattende regeling van hun grensgeschil te komen.

Wat de **economische criteria** betreft: Turkije kan worden beschouwd als een functionerende markteconomie, tenminste als het zijn recente prestaties op het gebied van stabilisatie en

hervormingen goed in stand houdt. Turkije moet in staat worden geacht de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de Unie op de middellange termijn het hoofd te bieden, mits het zijn stabilisatiebeleid vastberaden handhaaft en verdere besliste stappen zet in de richting van structurele hervormingen.

De afgelopen jaren is significante vooruitgang geboekt op de weg naar macro-economische stabiliteit. Dankzij een nauwgezette en voorzichtige beleidsmix kon de consolidatie van de begroting worden voortgezet en is de inflatie verder beteugeld, terwijl de economische groei solide is gebleven. Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt bij het verbeteren van beheer en controle van de overheidsfinanciën. De begrotingstransparantie is daardoor verbeterd. Momenteel wordt gewerkt aan een grondige herziening van het socialezekerheids- en zorgstelsel. Door de opeenvolgende verbeteringen van het kader voor toezicht op en regelgeving voor het bankwezen en de voortgang van de privatisering is de financiële discipline van ondernemingen geleidelijk aangehaald en is het ondernemings- en investeringsklimaat in Turkije verbeterd. De directe buitenlandse investeringen zijn aangetrokken.

Om deze vooruitgang te continueren moet verder worden gestreefd naar macro-economische stabilisatie op basis van een stringent begrotingsbeleid. Gezien de recente scherpe stijging van het tekort op de lopende rekening is nu zorgvuldig toezicht nodig en de bereidheid om snel actie te ondernemen. Het stabilisatieproces moet worden ondersteund en versterkt door verdere structurele hervormingen, met name gericht op versterking van de rechtsstaat, bevordering van privatisering en herstructurering van bedrijven, correctie van onevenwichtigheden op de arbeidsmarkt en terugdringing van de informele economie. Middelen moeten efficiënter worden verdeeld, met name door een hervorming van de belangrijkste factormarkten. De verbintenissen om de totale loonsom te beperken moeten worden nageleefd. De hervorming van de budgettaire procedures voor overheidsuitgaven moet worden voortgezet en er moet worden gezorgd voor volledige tenuitvoerlegging van verbeterde wet- en regelgevingskaders.

Ten aanzien van het **vermogen van Turkije om de rechtsorde van de EU over te nemen en ten uitvoer te leggen** is er sinds 2004 enige, zij het niet uniforme vooruitgang geboekt. Er is vooruitgang geboekt op het gebied van het *vrije verkeer van goederen*, met name wat betreft uitvoeringsbepalingen die onder de nieuwe aanpak vallen, zoals de mogelijkheid voor Turkije om instanties voor conformiteitsbeoordeling aan te melden, en markttoezicht. Op andere gebieden (oude aanpak en niet-geharmoniseerde sectoren) zijn geen vorderingen gemaakt. Ondanks de douane-unie EG–Turkije is het verkeer van producten nog niet geheel vrij.

Wat het *vrije verkeer van kapitaal* betreft is de situatie enigszins verbeterd. Bepaalde beperkingen zijn opgeheven, maar buitenlanders mogen geen onroerend goed verwerven en niet actief zijn in bepaalde sectoren van de economie. Er is enige vooruitgang geboekt op een belangrijke terrein als het witwassen van geld, maar de aanpassing aan het acquis is nog niet volledig.

Wat het vennootschapsrecht betreft zijn enige vorderingen gemaakt, met name wat betreft boekhoudnormen en accountancy. Over het algemeen is de aanpassing aan het acquis voor dit hoofdstuk nog beperkt.

De aanpassing aan het acquis op het gebied van de *intellectuele-eigendomsrechten* is in een vergevorderd stadium en is opnieuw verbeterd. Verbeteringen zijn ook te zien wat betreft de handhaving van de wetgeving, hoewel dit het zwakste punt van het systeem is.

Op het gebied van het *mededingingsbeleid* zijn de bepalingen inzake ondernemingen (antitrust en fusiecontrole) voldoende aangepast. Zij worden tot tevredenheid uitgevoerd door de mededingingsautoriteit. Wat betreft staatssteun kan echter geen vooruitgang worden gemeld ten aanzien van aanpassing aan het acquis en handhaving. De aanpassing is dan ook nog zeer beperkt, ondanks specifieke bilaterale verbintenissen. Bijzondere aandacht moet worden geschonken aan de controle van staatssteun in de staalsector.

Enige vooruitgang is geboekt op het gebied van *financiële diensten*, met name verzekeringen en aanvullende pensioenen. De vooruitgang die in de bancaire sector is gerealiseerd, moet worden geconsolideerd. De aanpassing op dit terrein is echter nog beperkt gebleven, en ook de bestuurlijke capaciteit moet worden versterkt.

Op het gebied van de *informatiemaatschappij en de media* kan enige vooruitgang worden gemeld wat betreft elektronische communicatie- en informatietechnologieën, terreinen waar de liberalisering is voortgezet, en diensten van de informatiemaatschappij. Voor effectieve tenuitvoerlegging van de wetgeving is verdere uitbreiding van de bestuurlijke capaciteit nodig. Wat het *audiovisuele beleid* betreft, zijn de recente vorderingen en de algemene stand van de aanpassing aan het acquis beperkt gebleven.

Op het gebied van *landbouw en visserij* is slechts zeer beperkte vooruitgang geboekt. Er zijn initiatieven genomen op het gebied van plattelandsontwikkeling, maar die moeten worden versterkt. Over het algemeen zijn de aanpassing en de bestuurlijke capaciteit zeer beperkt gebleven.

De aanpassing aan het acquis van het *beleid op veterinair en fytosanitair gebied en op het gebied van voedselveiligheid* is ook vrij beperkt. De aanpassing is verder gevorderd in bepaalde subsectoren van het algemene voedselbeleid, maar ook daar nog niet volledig. De tenuitvoerlegging lijkt moeizaam te verlopen. Het algemene kader voor het veterinair beleid is nog niet aanwezig. De autoriteiten zijn echter begonnen met het inventariseren van de problemen in het veld en de bestuurlijke wijzigingen die nodig zijn om ze aan te pakken. Ten aanzien van het fytosanitair beleid is enige vooruitgang geboekt. De bestuurlijke structuren moeten ingrijpend worden gereorganiseerd.

De vooruitgang op het gebied van *vervoer* is niet voor alle vervoerswijzen gelijk. Er is enige vooruitgang geboekt inzake het wegvervoer (waar de aanpassing aan het acquis verder is gevorderd), maar de tenuitvoerlegging is nog niet voltooid. Op wetgevings- en institutioneel gebied zijn bij het spoorvervoer aanzienlijke hervormingen nodig. Wat het zeevervoer betreft kan enige vooruitgang worden gemeld voor de aanpassing van de wetgeving en versterking van de bestuurlijke capaciteit. Het luchtvervoer toont enige vooruitgang, maar over het algemeen is de aanpassing nog beperkt. Op het gebied van *energie* is enige vooruitgang gemaakt, met name wat betreft de continuïteit van de energievoorziening en duurzame energie. Beperkte vorderingen zijn gemaakt met de totstandbrenging van de interne markt voor energie, maar wat betreft staatssteun in deze sector en efficiënt energiegebruik zijn geen vorderingen gemaakt. Als Turkije capaciteit ontwikkelt voor opwekking van kernenergie, moet de bestuurlijke capaciteit worden versterkt om een hoog niveau van nucleaire veiligheid te kunnen waarborgen. Er is enige vooruitgang geboekt ten aanzien van stralingsbescherming.

De vooruitgang op het gebied van *belastingheffing* is beperkt. Dit geldt zowel voor directe als voor directe belastingen. Over het algemeen is het Turkse belastingstelsel gedeeltelijk in overeenstemming met het acquis, maar er is nog aanzienlijke verdere aanpassing vereist. De

omvang van de informele economie is nog steeds een probleem. De bestuurlijke capaciteit moet aanzienlijk worden versterkt.

Enige vooruitgang is geboekt op het gebied van de *statistiek*, met name indelingen en sectorale statistieken. De aanpassing aan het acquis is nog beperkt, maar de samenwerking tussen Eurostat en het Staatsinstituut voor de Statistiek is voortgezet. Enige vooruitgang is geboekt op het gebied van *werkgelegenheid en sociaal beleid*. Hoewel de aanpassing aan het acquis relatief vergevorderd is ten aanzien van gezondheid en veiligheid op het werk, zijn nog aanzienlijke inspanningen nodig op gebieden als sociale dialoog, gelijkheid van vrouwen en mannen en bestrijding van discriminatie. Veel werk moet nog worden verricht voor de tenuitvoerlegging en de versterking van de bestuurlijke capaciteit.

De Turkse strategie voor het *industriebeleid* is reeds grotendeels in overeenstemming met de basisbeginselen van de EU. Enige vooruitgang sinds het uitbrengen van het vorige verslag kan worden gemeld, met name wat betreft het beleid voor het midden- en kleinbedrijf. De vooruitgang is niet overal even sterk wat betreft *regionaal beleid en coördinatie van de structurele maatregelen*. Er zijn sinds het vorige verslag geen ontwikkelingen geweest ten aanzien van territoriale organisatie en programmering. Op het gebied van het wetgevingskader en het financieel beheer zijn vorderingen gemaakt. Er zijn nog aanzienlijke inspanningen nodig voor het opzetten van de institutionele structuren. Voor het regionaal beleid moeten de nodige bestuursstructuren worden opgezet, zowel op centraal als op regionaal niveau, en vervolgens versterkt.

Wat betreft *justitie en fundamentele rechten* heeft Turkije vorderingen gemaakt met de aanpassing aan de EU-normen en -werkwijzen op justitieel gebied en op het gebied van de strijd tegen corruptie. Verdere maatregelen zijn echter nodig om de onafhankelijkheid en efficiëntie van het gerechtelijk apparaat te waarborgen. Verdere maatregelen zijn nodig om de efficiëntie van de instanties die corruptie bestrijden te verbeteren en om de samenleving ervan te doordringen dat corruptie een ernstig misdrijf is.

Turkije heeft zijn wetgeving verder aangepast aan het acquis op het gebied van *justitie, vrijheid en veiligheid*. Over het algemeen is de Turkse wetgeving ten dele in overeenstemming met het acquis. Verdere vooruitgang is noodzakelijk op een aantal gebieden: er moet bijvoorbeeld een wet worden aangenomen inzake bescherming van persoonsgegevens, het nationale actieplan voor grensbeheer moet worden aangenomen en ten uitvoer gelegd, het nationale plan voor migratie en asiel moet worden uitgevoerd, de geografische beperkingen op het verdrag van Genève moet worden opgeheven en de samenwerking tussen instanties moet worden verbeterd.

Wat het *milieu* betreft is in Turkije beperkte vooruitgang geboekt. Het acquis is nog steeds slechts in beperkte mate omgezet, behalve voor afvalbeheer en geluidshinder, waar de aanpassing vergevorderd is. Zwakke punten bij tenuitvoerlegging en handhaving zijn nog punt van zorg. Turkije moet maatregelen nemen om het milieubeleid te integreren in de formulering en tenuitvoerlegging van andere beleidsonderdelen.

De aanpassing aan het acquis op het gebied van de *bescherming van de consument en de gezondheid* gaat gestaag voort. Met name is vooruitgang geboekt met de tenuitvoerlegging van niet-veiligheidsgerelateerde maatregelen. Ten aanzien van veiligheidsgerelateerde maatregelen is geen verdere vooruitgang geboekt. Enige ontwikkelingen zijn te melden ten aanzien van de volksgezondheid, met name de tabakswetgeving. De bestuurlijke capaciteit moet worden versterkt.

De bepalingen inzake de *douane-unie* zijn voor een groot deel aangepast aan het acquis, onder meer ook om te kunnen voldoen aan de bilaterale overeenkomsten met de EG. Het Turkse douanewetboek moet echter nog verder worden aangepast aan dat van de EG. De niet-douanewetgeving die in de vrije zones wordt toegepast en de nog steeds aanwezige zwakke punten wat betreft de handhaving van intellectuele-eigendomsrechten bij douanecontroles zijn een punt van zorg.

De handelsaspecten van het EU-beleid inzake *buitenlandse betrekkingen* worden door Turkije voor het overgrote deel nagevolgd, aangezien het land daartoe verplicht is in het kader van de douane-unie met de EG. Er zijn dan ook nieuwe handelsovereenkomsten met derde landen gesloten. Turkije heeft zich voor een groot deel aangepast aan de SAP-regeling van de EG. De aanpassing aan het *gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid* van de EU is vergevorderd. De bilaterale betrekkingen met de buurlanden, met inbegrip van Griekenland, zijn verder verbeterd. De grens met Armenië is nog steeds gesloten. Turkije en de EU hanteren verschillende interpretaties van de “Berlijn plus”-akkoorden tussen de EU en de NAVO, waardoor de strategische samenwerking tussen de EU en de NAVO op het gebied van crisisbeheersing wordt gehinderd.